Pitești

Restituiri

Revistă-document a Centrului Cultural Pitești

Anul VIII Nr. 2 (18)/2010
Serie nouă

Pitești 622 de ani de la prima atestare documentară

Pentru un tratat de istorie a Piteștiului

Jean Dumitrașcu

Dincolo de un program editorial explicit, Centrul Cultural Pitești (prin cei care editează revista *Restituiri Pitești*) și-a propus, în subsidiar, nu doar să adune „file de istorie", ci și să determine, în rândul cercetătorilor cu expertiză, tineri sau nu, realizarea unui tratat de istorie a municipiului Pitești. Există, încă, prea puține lucrări științifice dedicate istoriei acestor locuri. Practic, e una singură: „Istoria..." publicată, în 1988, la Editura Academiei, de către Petre Popa, Paul Dicu și Silvestru Voinescu, una ce suferă de ingerințele politicului vremii. Lucrarea nu a fost reeditată din cauza dispariției d-lor Dicu și Voinescu. Istoriile „în date", realizate de către istoricii Petre Popa și Ovidiu Moț, nu sunt suficiente. Nici lucrările despre generalii piteșteni, nici monografiile despre regimentul nr. 4, despre Unitatea de Pompieri, despre Cetățenii de Onoare, despre ultimii 20 de ani, despre Pădurea Trivale, despre Simfonia Lalelelor, despre ansamblul urban medieval, despre diverse instituții de cultură ori de învățământ etc. nu țin loc de o adevărată și cvasicompletă monografie a orașului Pitești.

Dar cine să se înhame, pe românește, la o asemenea lucrare? Centrul Cultural Pitești a susținut financiar apariția majorității lucrărilor enumerate mai sus, dar încă nu a reușit să coaguleze un colectiv (eventual, pe modelul proiectului inițiat de istoricul Petre Popa, privind Enciclopedia Argeșului) care, punând cap la cap și sintetizând, după criterii științifice, tot ce s-a publicat (sau nu!, Ovidiu Moț are, de pildă, o lucrare inedită despre viața mondenă din perioada interbelică) să realizeze, cât mai curând, Istoria de care ducem lipsă. Dar, optimiști din fire, credem că sub oblăduirea Clubului de istorie Armand Călinescu al Centrului Cultural Pitești, va fi îndeplinit și acest deziderat. Municipiul Câmpulung-Muscel are până și un manual (opțional, firește) privind istoria sa... Iată un alt proiect, o altă provocare pentru tinerii noștri profesori de istorie! Și ar mai fi, dacă avem un minim orgoliu local, să realizăm noi (nu bucureștenii) monografii despre Brătieni, despre Armand Călinescu și despre alte mari personalități politice, culturale și sportive locale.

Inutil să insistăm pe necesitatea acestei istorii. Nescrisă, rămâne necunoscută. Și mă gândesc la elevii de azi care, mâine, vor ajunge să trăiască peste mări și țări, într-o lume tot mai globalizată, și care, inevitabil, vor spune că sunt de loc din Pitești și atât!

În fine, dacă noi nu ne cunoaștem istoria, ce pretenții să avem de la alții să știe (câte ceva) despre Pitești?!

Manifestări oficiale. Atitudinea piteștenilor față de ocupația străină în secolul al XIX-lea

Prof. drd. Elena ȘTEFĂNICĂ
Grupul Școlar „Mihai Viteazul" Pitești

Piteștiul, aflându-se la întretăierea unor importante drumuri comerciale care făceau legătura dintre munte și șes, dintre estul și vestul Țării Românești, dintre Țara Românească și Transilvania (prin pasul Câineni și prin culoarul Rucăr – Bran), era punctul de tranzit pentru diverse personalități care călătoreau spre sau dinspre București, capitala țării. De asemenea, aproape toți domnitorii perioadei 1834-1914 au vizitat Piteștiul.

În 1834 există dispoziția prezidentului orășenesc referitoare la aniversarea zilei de naștere a domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica (1834-1842), prin iluminarea caselor și a instituțiilor. Și în anii 1836, 1837, 1838 sunt mărturii la Filialele Arhivelor Naționale în fondul Primăriei Pitești, despre măsurile pe care le luau oficialitățile pentru sărbătorirea zilei domnului (iluminarea orașului, organizarea unei slujbe la Biserica Mavrodolu).

Astfel, în 1839, Alexandru Dimitrie Ghica vizitează Piteștiul și școala condusă de Nicolae Simonide.

Barbu Știrbei, noul domnitor al Țării Românești, conform Convenției de la Balta Liman, din aprilie 1849, a vizitat și el Piteștiul, în 1856.

După cum se știe, în urma Războiului Crimeii (1853-1856) s-au creat condiții externe favorabile unirii Moldovei și Țării Românești. La 5 ianuarie 1859, Alexandru Ioan Cuza a fost ales domnitor al Moldovei, iar la 24 ianuarie 1859 și al Țării Românești. Prin dubla alegere s-a înfăptuit Unirea Principatelor, unul dintre punctele fundamentale ale revoluției pașoptiste.

Piteștenii au ales o delegație orășenească pentru a-l întâmpina și felicita pe Alexandru Ioan Cuza cu ocazia sosirii lui în București, la 7 februarie 1859. În același an, Alexandru Ioan Cuza vizita Piteștiul. De asemenea, oficialitățile s-au mobilizat pentru sărbătorirea în același an a zilei onomastice a lui Alexandru Ioan Cuza.

După îndepărtarea lui Alexandru Ioan Cuza, în urma complotului organizat în noaptea de 10/11 februarie 1866, de „monstruoasa coaliție", a fost ales principe al României Filip de Flandra, frate al regelui Belgiei și, în urma refuzului acestuia, Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen. Alegerea noului principe era pentru oficialitățile piteștene un nou prilej de sărbătoare. Astfel, la Primăria Pitești se păstrează nota prefectului județului Argeș, Pleșoianu, către primarul Piteștiului. În această notă se arată că „întâia aniversare a proclamării rezultatelor plebiscitului pentru alegerea prințului Carol I în ziua de 8 aprilie, care este și aniversarea nașterii lui Carol I, reprezintă o îndoită sărbătoare și trebuie sărbătorită cu toată solemnitatea". Programul solemnităților începea la ora 10 dimineața cu un Te Deum organizat la Biserica Mavrodolu din Pitești, la care erau invitate toate oficialitățile orașului și județului. După aceea, oficialitățile se deplasau la localul prefecturii, unde se organiza o recepție. Pentru sărbătorirea domnitorului, toate localurile publice trebuiau să fie iluminate, astfel încât această aniversare să fie organizată „cu toată splendoarea care i se cuvine".

Primarul Piteștiului va organiza, după Te Deum, defilarea armatei, iar în „piețele cunoscute" s-au împărțit vin și pâine săracilor din partea comunei. De asemenea, se interpretau în piețe cântece naționale.

La nici un an de la venirea sa în țară, Carol I va vizita Piteștiul de trei ori în cursul aceluiași an. Prima vizită a fost programată la 21 aprilie 1867 și a fost organizată de primar și prefect „cu toate onorurile cuvenite", „decorându-se localurile publice în modul cel mai splendid". Oficialitățile se întrec în ordonanțe care prevăd: „crâșmarii și alți comercianți să-și mături gunoaiele din fața prăvăliilor și să iasă la bariera podului Argeșului pentru a-l întâmpina pe Măria Sa". Revizorul școlar dă ordin directorilor de școli de a-i aduna pe toți școlarii „vineri dimineața pentru a-l întâmpina pe Domn".

Pentru aceste ceremonii s-au cheltuit 1.289 de lei, depășindu-se bugetul alocat cu 847 de lei.

Sâmbătă, 26 august 1867, Măria Sa Carol I trecea prin oraș spre Slatina, spre a participa la Bâlciul Râurenilor și trebuia întâmpinat la Pitești, după cum se arată într-o notă a prefectului.

La 4 septembrie 1867, domnitorul se va înapoia la București (luni-dimineața), va trece Oltul prin dreptul orașului Râmnic și va fi primit în Pitești în casele lui Ion Meculescu și trebuia bine primit.

În 1890, Carol I participă la manevre militare în Pitești și în cinstea acestuia va fi organizată la primărie o „mare recepțiune”. Cu această ocazie, oficialitățile orașului sunt în mare fierbere: se decorează biroul primarului, cumpărându-se covoare și îmbrăcăminte pentru fotolii, se pavează străzi etc.

Se observă grija autorităților de a se prezenta întotdeauna cât mai favorabil în fața înaltelor oficialități, indiferent de schimbările politice care aveau loc.

ATITUDINEA PITEȘTENILOR FAȚĂ DE OCUPAȚIA STRĂINĂ ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

După cum se știe, anul 1834 însemna sfârșitul ocupației ruse din Principalele Române, care începuse în 1828 și durase, așadar, șase ani. Cât a durat ocupația rusă, Principatele au fost unite și administrate de un consul rus. Cel mai reprezentativ a fost Pavel Kiseleff, în timpul căruia a și început aplicarea Regulamentelor organice (iulie 1831 în Țara Românească și ianuarie 1832 în Moldova). Regulamentele organice au fost primele corpuri de legi cu rol de constituție modernă pentru Principatele dunărene.

Cu Regulamentele organice a început reorganizarea politică, adminstrativă, judecătorească, școlară, militară a Țărilor Române. Consecințele aplicării Regulamentelor organice s-au reflectat și în istoria Piteștiului. Orașul a fost reorganizat, alegându-se un „magistrat”, a fost „împărțit în patru culori”, s-a înființat o școală națională și au fost stabilite sarcinile primarului. Paralel cu modernizarea, Piteștiul însă trebuia să recupereze cheltuielile făcute cu încartiruirea armatei ruse care a staționat în oraș. Anii 1834-1835 păstrează diferite cereri ale locuitorilor piteșteni de recuperare a banilor cheltuiți pentru întreținerea armatei ruse, pentru rechizițiile făcute de aceasta și pentru chiria localurilor deținute.

În 1853-1856, orașul Pitești suportă ocupația austriacă, iar locuitorii orașului reclamă către Primărie distrugerile făcute de trupele austriece.

Deși prin Convenția româno-rusă din 4 aprilie 1877 privind tranzitul trupelor ruse pe teritoriul românesc se stipula că aprovizionarea armatei ruse se va face prin plata tuturor produselor achiziționate de către statul rus, în realitate, conducerea rusă nu a respectat aceste clauze și nu au fost despăgubiți proprietarii. De altfel, guvernul Rusiei nu a respectat nici prevederea referitoare la integritatea teritorială a României, anexând cele trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Bolgrad și Ismail), deși Convenția prevedea că nu se va aduce nicio atingere teritoriului românesc.

Astfel, în DIR, vol. V, „Răbzoiul de Independență”, documentul 654, emis în Pitești, la 6 august 1877, este un proces-verbal încheiat de primăria orașului Pitești în care se constată că piteșteanul Petre Popescu nu a primit încă banii, conform contractului încheiat, pentru casele sale închiriate armatelor ruse. Într-un alt document, același Petre Popescu reclamă chiria pentru casele sale din strada Poștei sau Șerban-Vodă „cu 33 de camere închiriate pe timp de șase luni cu prețul de 2.000 lei pentru spital și bagaje până la 31 iulie 1877 colonelului Clapca”. Colonelul rus nu-i plătise chiria și, în plus, proprietarul se alesese și cu 15 geamuri sparte.

Alte cereri de plată a chiriei sunt înregistrate în DIR astfel:

- la 7 octombrie 1877, G. Simescu cere Primăriei să i se plătească chiria caselor care au fost ocupate de un spital militar rus (630 de paturi), stabilită la 600 de franci pe șase luni și din care nu i s-a dat niciun ban;
- în data de 12 octombrie 1877, primăria Piteștiului comunică prefecturii Argeș numele proprietarilor care nu au primit chiria pentru spitalele militare ruse, în urma contractului cu colonelul Clapca. Proprietarii sunt Petrică Popescu, Tachi Hagi Nadaru, iar valoarea contractului era de 2.000 de lei pe șase luni. Camerele fuseseră eliberate la 31 iulie 1877 și nu fusese plătită chiria până în octombrie același an. La chirie se adăugau și stricăciunile în valoare de 22,50 lei. Lui Tachi Hagi Nadaru „i-a dispărut și o masă mare de anin lustruită”, șapte geamuri mari și patru mici, pentru care cere 74 de lei.

Proprietarii puseseră la dispoziția armatei ruse casele lor pe baza unei note a guvernului, emise la București la 11 mai 1877: „ofițerilor ruși să li se dea toate înlesnirile și ajutorul, fiind bine înțeles că ceea ce va ridica are să plătească prin buna învoială, după prețurile din localitate”.

Probabil că în memoria colectivă a locuitorilor Piteștiului se păstrează amintirile despre o altă perioadă a încartiruirilor trupelor rusești (1828-1834) și piteștenii erau reticenți față de armata rusă, chiar dacă raporturile politice cu Rusia se schimbaseră. Între 1828 și 1834 trupele rusești erau trupe de ocupație a Țării Românești, Rusia fiind „țară protectoare” și dorind anexarea celor două principate dunărene. La 8 mai 1877, guvernul Ion C. Brătianu proclamase independența României de sub suzeranitate otomană, dar independența nu fusese încă recunoscută pe plan internațional de nicio putere și, deci, nici de Rusia, care avea propriile sale planuri referitoare la teritoriile principatelor.

Este de înțeles astfel reticența locuitorilor Piteștiului și a oficialităților față de trupele ruse și față de aplicarea imediată a ordinului din 11 mai 1877. În acest sens, în DIR se păstrează documentul 1277, emis în București, la 11 iunie 1877, prin care baronul Stuart îl roagă pe Mihail Kogălniceanu (ministru al Afacerilor Străine) să intervină ca autoritățile din Pitești să înlesnească instalarea unui spital militar rus în oraș (spitalul militar cu nr. 55). Se arată în document: „prefectul orașului, cât și primarul nu au consimțit la această cerere și au refuzat net să ușureze încheierea de contracte cu proprietarii imobilelor ce ar dori să închirieze”. Această neîncredere a autorităților locale se va dovedi îndreptățită, pentru că autoritățile ruse „au uitat” să plătească, „grăbindu-se” spre fronturile din sudul Dunării. Dovada că rușii nu-și îndeplineau obligațiile asumate o constituie reclamațiile piteștenilor înșelați din toamna lui 1877.

Forme de exploatare în orașul Pitești, 1916-1918

Prof. Viorica BREBEANU

În preajma războiului, Piteștiul era un oraș cosmopolit, cu o populație formată din români, evrei, turci, greci, în număr total de 19.722, conform unor date statistice oferite de serviciul sanitar din 1915 [1]. Aceștia erau orășeni propriu-zis și săteni din cătunele alipite de oraș și din mahalalele mărginașe: Niculcești, Cloșenești, Papucești, Turcești, Lacul Smeurei. În oraș existau 3.104 case din care 1.033 în bune condiții igienice, 1.703 mediocre, 368 insalubre.

Întrucât de la începutul războiului și pe perioada ocupației, registrele civile nu s-au mai ținut, ori înscrierile s-au făcut de persoane străine și neavizate, nu mai există o situație clară a populației din Pitești până după război. În anul 1918 au fost înregistrați 14.100 de români și 764 de israeliți. Pierderile umane provocate de război nu au putut fi acoperite până în 1930, când numărul de locuitori a ajuns la 19.532, mai puțin chiar față de 1915 [2].

Încă din primele zile ale regimului de ocupație militară, locuitorii orașului au suportat vexațiunile și abuzurile soldaților germani, care s-au purtat cu brutalitate, sporind nemulțumirile civililor. Magazinele erau sparte și jefuite, subofițerii de poliție delegați cu menținerea ordinii erau bătuți dacă-i surprindeau pe soldați furând. Așa s-a întâmplat mai multor subofițeri, amintindu-l pe sergentul de stradă Fulga Ion, care a surprins trei soldați germani spărgând un magazin de încălțăminte și furând zeci de perechi. Pentru faptul că a vrut să intervină, a fost bătut de aceștia[3], sau cazul sergentului de stradă Toroipan Filip, bătut de un militar necunoscut la Cazinoul ofițeresc, fără motiv[4]. Multe prăvălii au fost sparte și jefuite de trupele de ocupație, mobilier distrus, cârciumari bătuți de soldați beți, focuri de armă trase în toiul nopții, toate provocând nemulțumiri proprietarilor care se adresează Primăriei, cerând despăgubiri.

Una dintre formele de exploatare ale ocupanților asupra populației civile a fost aceea a rechizițiilor care au sărăcit populația, aducând-o în cea mai cumplită mizerie.

Rechizițiile numeroase erau dispuse de Comandatura de Etapă primăriilor și aduse la îndeplinire de către Poliție. Era rechiziționat aproape tot: mobilă pentru locuințele trupelor de ocupație, paturi, lenjerii, covoare, cearșafuri, cămăși, indispensabili, pantaloni, căciuli, cojoace, obiecte de alamă și aramă, brichete sau orice instrument care produce scântei etc. O parte a acestor produse erau destinate prizonierilor de război[5].

Imobilele fuseseră rechiziționate de la proprietari pentru a servi intereselor ocupanților, găzduind în cea mai mare parte efectivele germane. Proprietarii erau înghesuiți în una sau două camere, în condițiile în care nu mai aveau și o altă locuință. Nu primeau niciun fel de chirie și, în plus, Primăria era obligată să asigure întreținerea tuturor imobilelor rechiziționate de germani, inclusiv cu lemne de foc. Locuitorii nemulțumiți de modul în care erau folosite casele lor solicitau plata unei chirii și efectuarea de reparații a acestora ca urmare a stricăciunilor provocate de noii locatari[6]. Cererile de plată a unor chirii sunt respinse pe motiv că *sarcinile ocupației apasă deopotrivă și pe particulari și pe comună*[7].

Rechiziționarea obiectelor de alamă, aramă și bronz îi interesa extrem de mult pe germani, dând dispoziții de înlocuire a obiectelor casnice din aceste materiale cu obiecte de lemn presat și vase emailate[8].

Urmărind să rechiziționeze o cantitate cât mai mare de aramă, autoritățile germane vroiau să ia tabla cu care era acoperită Biserica Domnească din Curtea de Argeș. A fost nevoie de intervenția ministrului de externe din Guvernul Marghiloman pentru a cruța acoperișul de tablă al Bisericii, autoritățile române au predat în schimb 2.000 kg de aramă colectată din Moldova[9].

Era rechiziționată întreaga cantitate de piele găsită de germani, fiind folosită pentru încălțămintea de front a soldaților, pentru curele, harnașamente. În schimbul acesteia, erau aduși din Germania înlocuitori de încălțăminte, pentru nevoile populației, opinci cu talpă de lemn la șase lei perechea[10]. Pielea fusese unul din produsele rechiziționate și de autoritățile române în 1916, în timpul pregătirilor de război. Au fost rechiziționate atunci piei sărate sau materiale necesare harnașamentului și încălțămintei pentru armată.

Materialele textile au fost de asemenea rechiziționate de către germani, oferind înlocuitori de stofă, la 15 lei metrul. Dispozițiile privind materialele de înlocuire au fost înaintate tuturor primăriilor pentru a întocmi tabele cu cantitățile necesare de stofă și numărul de opinci[11]. Pentru produsele rechiziționate, cetățenii primeau din partea poliției bonuri de rechiziții sau se plăteau sume modice pentru resturile de lână sau cauciuc achiziționate, sumele fiind de 8 bani pentru lână și 30 de bani pentru cauciuc.

La prima vedere ar părea că rechizițiile se făceau de bună voie, după cum sunt unele dispoziții date de germani. Obiectele destinate prizonierilor de război nu puteau fi luate de către comisia de rechiziții decât cu acordul cetățeanului.

Un interes aparte îl prezentau produsele cu conținut mare de grăsimi: alunele pentru care se oferea 60 lei/kg, ascunderea sau însușirea lor se pedepsea cu închisoarea până la șase luni sau amendă până la 3.000 de lei. Se puteau aplica însă și ambele pedepse. Populația mai era nevoită să dea fructe de jir la 70 de lei/kg, ghindă cu 13lei/kg castane cu 11lei/kg, semințe de dovleac sau sâmburi de pepene la 28 de lei/kg[12].

Porumbul rechiziționat era desembrionat prin tăierea colțului alb ce se făcea la Moara Asan din București și folosirea lui la producerea de ulei necesar fabricării a 2.000 de kg de margarină zilnic, expediată apoi în Germania. La 100 de kg boabe de porumb măcinat se dădeau 80 de kg de mălai lipsit de calitățile sale calorice în urma desembrionării.

În toamna anului 1917 rechizițiile s-au înmulțit atât de rău, încât populația nu mai face față, locuințele sunt sleite de bunuri, iar oamenii sunt exasperați pentru că pur și simplu nu mai au ce să dea. Printr-un raport al Poliției din 7 octombrie 1917 se solicita limitarea sau desființarea acestora. Într-un alt raport al Poliției se făcea cunoscută lipsa de pâine, *iar lumea țipa de foame pe străzi.*

În comunele limitrofe orașului – Oarja, Prundu, Bradu, Găvana – au fost inventariate păsările și alte animale, impunându-le sătenilor să furnizeze zilnic anumite cantități de lapte și de carne și un anumit număr de ouă trupelor de ocupație și numai după ce-și achitau aceste obligații, dacă mai rămânea ceva, puteau să vândă pe piață. Comandatura de Etapă 272 se alimenta astfel numai pe seama gospodăriilor țărănești, distribuirea de alimente soldaților se făcea pe baza unor tabele de aprovizionare speciale numite Kriegsverpflegungsgebuhrentabelle cu cantități valabile pe perioade determinate. Militarii își sporeau însă rațiile prin abuzuri săvârșite asupra populației, de multe ori luând chiar și produsele destinate comunei pe care sătenii din împrejurimi le aduceau pentru a fi distribuite civililor, în special laptele și ouăle.

Volumul mare de produse agroalimentare obținut de germani în țara noastră era utilizat pentru întreținerea efectivelor militare străine aflate în teritoriul ocupat, majoritatea produselor erau destinate exportului. Cele mai multe produse alimentare reveneau Germaniei: untul și untura le reveneau în raport de 8:2 cu Austro-Ungaria; vitele vii, carnea și produsele din carne, în raport, de 6:2; toată cantitatea de ouă revenea Germaniei; oleaginoasele îi reveneau într-un raport la fel de mare.

Prin ordinul de zi numărul 172 din 3 martie 1917 dat de Mackensen, militarii aveau voie să ia la plecarea în concediu o cantitate de 25 kg de alimente sau să trimită familiilor lădițe cu alimente în greutate de 10 kg. Numărul de lădițe pe care îl putea trimite un soldat era nelimitat. Pachetele expediate nu au fost înregistrate în statisticile oficiale ale autorităților militare[15].

Populația civilă ajunsese însă la limita subzistenței, toate produsele alimentare sunt raționalizate: pâinea, carnea, zahărul, făina, mălaiul. Comandatura de Etapă dădea bonurile pentru produsele raționalizate[16]. Erau lăsate libere în comerț următoarele alimente: legumele (varză proaspătă și murată, ceapă, cartofi, fructe, prune uscate); grăsimea, untura de porc topită, laptele, smântâna, untul, brânza și ouăle numai după ce predau Comandaturii germane cantitatea fixată pe săptămână (îndeplinirea îndatoririlor)[17].

Rația unui soldat german pe zi era de 500 g de pâine, 200 g de carne timp de 6 zile pe săptămână, 20 g de untură, 100 g marmeladă, 25 g zahăr, 1.200 g legume proaspete, sau echivalentul acestora în legume deshidratate, 30 g tutun, 200 ml rom. Rația pe cartelă pentru un civil pe săptămână era în luna noiembrie a anului 1917 de 3.080 g pâine, adică 440 g zilnic, 100 g carne, 750 g fasole sau mazăre, iar uneori nu erau respectate nici aceste cantități.

Se pare că minunatul oraș de dinainte de război nu mai exista decât în amintiri, pentru că deputatul Gr. T. Coandă, care era și membru al Comisiunii Orășenești, împreună cu pastorul Gustav Muller, au mers la București pentru a solicita ajutoare și bani pentru oraș. Acesta îl descrie *ca fiind într-o mizerie îngrozitoare, foametea cumplită, două femei și cinci copii refugiați într-o singură odae din cauza lipsei de combustibil și nu au avut decât puțin mălai de Crăciun pentru a se susține*[18]. Lipsa de bani făcea ca orașul să nu poată să se descurce și să împlinească sarcinile impuse de un regim dur de ocupație.

Note

1 Theodor Mavrodin, *Istoria Primăriei Pitești*, editura Pământul, Pitești, 1996.
2 Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria Municipiului Pitești*, 1988.
3 A.N.D.J.A., fond Primăria Municipiului Pitești, Dosar 2/1917, f. 30.
4 Ibidem. Dosar 12/1917 f. 5.
5 Ibidem.
6 Ibidem, Dosar 4/1917 f. 98.
7 Ibidem
8 Idem, fond Primăria Municipiului Pitești, Dosar 26/1917.
9 Augustin Deac, Ion Toacă, *Lupta poporului român împotriva cotropitorilor, 1916-1918*, Editura Militară, București, 1978.
10 A.N.D.J.A., fond Primăria Municipiului Pitești, Dosar 4/1917, f.165.
11 Ibidem.
12 Ibidem, Dosar 28/1917, f. 38.
13 Ibidem, Dosar 8/1917, f. 39.
14 Ibidem, Dosar 4/1918, f. 3.
15 Augustin Deac, Ion Toacă, op. cit., p.31.
16 A.N.D.J.A , fond Primăria Municipiului Pitești, Dosar 3/1917, f. 24.
17 Idem, fond Prefectura Județului Argeș, Dosar 2/1917, f. 47.
18 Alexandru Marghiloman, *Note politice*, Volumul 2, Editura Machiavelli, București, 1994, p. 121.

SCHIMBĂRILE VIEȚII COTIDIENE DATORATE ÎNCEPUTULUI CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL (ianuarie 1940 - iunie 1941)

Prof. Iuliana BURCEA

De la 1 septembrie 1939, începutul celui de-Al Doilea Război Mondial, și până la intrarea României în război - 22 iunie 1941, viața cotidiană a orașului este marcată de concentrări, primirea refugiaților cehi și polonezi, pierderile teritoriale românești și primirea refugiaților din Basarabia, Bucovina de Nord, ținutul Herței și Transilvania, schimbarea regimului de autoritate monarhică și înlocuirea lui cu regimul Antonescu - național legionar, intrarea românilor în sfera de influență a Germaniei naziste, culminând cu intrarea României în război pentru eliberarea teritoriilor cedate Rusiei Sovietice în vara lui 1940. Toate aceste evenimente au marcat profund viața socială, culturală, economică, religioasă a piteștenilor, care au din ce în ce mai multe probleme, sunt tot mai săraci, li se cere să lucreze mai mult, unii sunt concentrați - în timp ce soțiile și copiii acestora nu au ce pune pe masă - alții ajung la azil, sau trăiesc în condiții insalubre, iar peste toate acestea mai vine și un cutremur care face multe clădiri improprii folosirii, devenind pericol public. Citind documentele acestor ani, sigur cele oficiale, ne dăm seama că ele nu mai sunt pline de entuziasmul anterior, piteștenii fiind puși în fața unor schimbări pe care nu le înțeleg dar le simt dureros, fie în plan economico-social, politic, sau național - politica de românizare, pierderile teritoriale nu sunt înțelese, sunt percepute ca niște boli incurabile ce-i șochează, nu mai știu bine cine sunt, ce vor, sistemul lor de valori este dat peste cap, autoritățile locale nu fac altceva decât să aplice politica de la centru. O serie întreagă de legi și ordine care reglementează prețurile pentru a combate specula, cenzura regimului de autoritate monarhică și propaganda organizată de acesta, apoi înlocuirea lui cu un alt regim dictatorial, au influențat serios și chiar dureros cetățenii orașului.

VIAȚA SOCIAL-RELIGIOASĂ

Anul 1940 debutează la Pitești într-un mod devenit tradiție, cu o invitație din partea prefectului, în ziua de1 ianuarie, la un Te Deum, la orele 11 dimineața, la Catedrala „Sf. Gheorghe", unde sunt prezente oficialitățile locale, iar slujba este oficiată chiar de P.S.S. Grigorie, Episcopul Argeșului. Funcționarii poartă uniforma F.R.N. Următoarea mare sărbătoare pentru creștini în general și pentru piteșteni în special este Botezul Domnului, slujba având loc la Biserica „Sf. Vineri", de unde procesiunea, la care participă sute de credincioși, parcurge străzile „Sf. Vineri" și „Viilor" până la Podul râului Argeș, unde se face sfințirea apelor. Observăm că viața cotidiană se desfășoară în jurul sfintei biserici, românul de rând trăind de la o sărbătoare la alta, având drept sprijin cei doi poli: autoritatea mundană și cea divină.[1]

O altă sărbătoare de mare importanță este cea din 24 ianuarie, pentru care s-a dispus ca autoritățile și școlile să fie închise, să se arboreze drapele, să se țină un Te Deum, și fiecare organizație să-și prezinte serbările închinate acestei mărețe zile. Cum suntem în plin regim de autoritate monarhică al lui Carol al II-lea, este sărbătorită și ziua de 27 februarie, așa-numita zi a Constituției, în cinstea căreia se țin discursuri, serbări, slujbe religioase, la care participă membrii F.R.N., Partidul Monarhului, Garda Națională.[2]

Cea mai mare sărbătoare a creștinilor piteșteni este cea a Învierii Domnului. Săptămâna Patimilor este trăită de credincioși în pioșenie, post și rugăciune. Demne de menționat sunt ținutele autorităților care participă la Prohodul de Vineri 26 aprilie, ora 19,30, și la slujba Sfintei Învieri de Sâmbătă 27 aprilie, ora 24. La acestea iau parte și autorități militare și civile. Pentru militari, ținuta de vineri este ținuta 6 kaki, veston, pantaloni, cizme negre, centura de piele, sabie, mănuși roșii, șapcă, decorații fără cordon. Pentru autoritățile civile, ținuta de vineri o formează uniforma, centura de piele, mănuși maron, cămașa și cravata, decorații și mari cruci fără cordon. Sâmbăta, ținuta pentru militari este constituită din 6 kaki, veston, pantaloni, cizme negre, centură de piele, sabie, mănuși roșii, șapcă, decorații, mari cruci și cordon. Reprezentanții autorităților civile vor purta uniforma de ceremonie, decorații, comandori și mari cruci cu cordon.[3] Miercuri 24 aprilie, ora 20, se ia vacanța pentru Sfintele Paști, până miercuri 1 mai, ora 15.

Ziua de 1mai este sărbătorită și ea cu un Te Deum la care participă Organizația „Muncă și Voie Bună", reprezentanții industriei și ai comerțului, reprezentanții breslelor, Camera de Muncă și Casa de Asigurări, autorități civile și militare, clerul, corpul didactic, poliție, Straja Țării, formațiuni muncitorești cu steagurile organizației M.V.B., cu steaguri tricolore.

Participanții pot viziona filme, teatre sau pot merge la serbări câmpenești.[4] Cum de ziua națională - 10 mai - exista obiceiul retragerii cu torțe, primăria cumpără 60 de torțe și dublează suma de 3.072 de lei pentru organizarea recepției din ziua respectivă. Pentru această zi, toate edificiile publice și clădirile particulare sunt pavoazate și ornate cu drapele, cu lumini și cu fotografiile M. S. Regelui Carol al II-lea și Marelui Voievod de Alba Iulia, Mihai. Sărbătorirea zilei de 10 Mai se face prin oficierea Unui Te Deum la Catedrală, o recepție la Prefectură, serbări ale organizațiilor de Stoluri ale școlilor primare și secundare de băieți și fete ce se țin la Sala Teatrului începând cu ora 16, după care urmează retragerea cu torțe la ora 21. Așa cum ne-am obișnuit, la această

sărbătoare națională sunt prezente diverse organizații și asociații, cum sunt Cultul Eroilor, Straja Țării, Garda Națională, dar și autorități civile și militare, reprezentanții clerului, cadre didactice.[5]

6 iunie este Ziua Înălțării Domnului, dar și Ziua Eroilor, sărbătorită în fiecare an cu gândul la cei care și-au dat viața pentru patrie, dar mai ales la cei care au realizat România Mare. Cetățenii care au eroi în familie sunt pătrunși de semnificația acestei zile și participă cu mare dăruire la toate manifestațiile dedicate eroilor neamului.

De organizarea acestei sărbători se ocupă Cultul Eroilor. Programul acestei zile începe la ora 10, în Grădina Publică, prin intonarea Imnului Regal, urmată de un serviciu religios.

La această ceremonie participă armata, clerul, autorități, funcționari, clerul de celelalte rituri, corpul profesoral, societățile și așezămintele culturale, ofițeri de rezervă, societățile de veterani, invalizi, văduve de război, foști luptători. Procesiunea parcurge Bulevardul Ferdinand, Strada Aurora, Strada Smeurei, ajungând la cimitirul eroilor, în ordinea următoare: toate societățile cu drapele, clerul de toate riturile și corul bisericesc, autoritățile civile și militare, muzica și armata. Pe tot parcursul drumului muzica și corurile intonează imnuri patriotice și religioase. În fața mormintelor, după o scurtă slujbă religioasă, ia cuvântul un reprezentant al armatei, după care se depun buchete de flori pe morminte. Fanfara militară cântă în grădina publică, iar la ora 21 are loc retragerea cu torțe. De menționat că pentru funcționarii publici uniforma F.R.N. este obligatorie.[6] Aș putea spune că sărbătorile anului 1940 dedicate diferitelor zile în care au avut loc anumite evenimente se încheie la Pitești cu cea din 8 iunie, după care pierderile teritoriale vor distruge buna dispoziție și cheful autorităților de a manifesta. Instaurarea noului regim condus de Antonescu va determina unele schimbări în modul de organizare sau de manifestare cu diferite ocazii, mai ales după intrarea noastră în război. Am observat, însă, o participare activă a clerului la viața cetății, o implicare a bisericii în susținerea și ajutorarea familiilor care aveau soți concentrați sau, mai târziu, mobilizați.

VIAȚA CULTURAL-ARTISTICĂ

Viața orașului curge mai departe scriind istorie, fiecare instituție, fiecare asociație sau organizație trăind și adaptându-se acestor timpuri. Astfel, unitatea școlară în care astăzi îmi desfășor activitatea, „Liceul de Fete Mihail și Sevastița Vasilescu", este preocupată de ridicarea construcțiilor necesare, cum ar fi zece săli de clasă, cinci dormitoare, două cancelarii, o bucătărie, două săli sufragerie, o cămară, o sală de gimnastică, două laboratoare, un cabinet medical, o cameră specială, ce vor fi funcționale toate în anul școlar 1943-1944. Biblioteca școlii va număra în această perioadă 1.486 de volume, în valoare de 90.681 lei.[7] Taxele școlare și cele pentru internat erau foarte mari, astfel că învățământul secundar era limitat doar la cei care proveneau din familii avute sau puținii care obțineau burse de merit. Condiția materială atât a cadrelor didactice, cât și a personalului administrativ, devenea din ce în ce mai grea, cu salarii mici trebuia să facă față nevoilor familiale determinate de creșterea exagerată a prețurilor din această perioadă, mai ales la produsele de strictă necesitate. Procesul de învățământ nu a fost lezat prin acțiunile de mobilizări, concentrări, deoarece corpul profesoral era compus în majoritate din femei, documentele de arhivă arătând aceasta, dar și faptul că profesoarele acestei școli au desfășurat ore suplimentare la Liceul Teoretic „I.C. Brătianu" și Liceul Comercial de băieți, unde profesorii fuseseră mobilizați. Vom găsi aici și eleve refugiate din teritoriile pierdute, astfel că în 1941 erau 71 de eleve venite din Transilvania, cărora li se asigura întreținerea și continuarea studiilor. De asemenea, școala va adăposti și colonia studentelor refugiate.[8] În anul școlar 1940-1941 avem un număr de 497 de eleve care frecventează această școală, din care 302 erau fiice de intelectuali, 77 - de comercianți, 24 - de meseriași, 44 - de plugari și 50 - de alte meserii. Din oraș proveneau 244, deci mai puțin de jumătate, 129 veneau din județ, restul fiind refugiate. Observăm că și în această perioadă elementul intelectual predomină, urmat de elementul negustoresc, în ceea ce privește profesia părinților.[9] În cadrul liceului funcționează din 1936 Societatea „Elevelor Crucea Roșie a Tinerimii" și este în curs de organizare și Asociația Absolventelor de Liceu.[10] Pe lângă liceul de fete, își continuă activitatea Liceul Teoretic de Băieți „I.C. Brătianu", Liceul Industrial de Băieți, Liceul Industrial de Fete, Liceul Comercial de Băieți, Școala Normală de Învățătoare, Școala de Industrie Casnică, și, bineînțeles, cele șase școli primare. De asemenea, trebuie menționată existența Școlii de Artilerie „Regele Carol I" și inaugurarea pe 15 decembrie 1940 a Școlii de condocători auto, care are sediul în strada Libertății nr. 64, în fața podului C.F.R.[11] Viața culturală a orașului este trăită și cu ajutorul Ateneului „Ionescu-Gion", înființat în 1928, proprietate particulară, care este compus din Muzeul Etnografic al Județului Argeș și Biblioteca Populară, care au 21.000 de vizitatori din 1930 până în august 1940, vizitele fiind organizate în zilele de luni și joi, între orele 4,30 și 7.[12] Orașul are și săli de spectacol, respectiv: cinematograful „Aquila", al cărui proprietar este Constantin Mircea; cinematograful „Lux", proprietar Haralambie Fleru; cinematograful „Modern", proprietar Gh. Gal; și bineînțeles Teatrul Comunal, al cărui proprietar este comuna urbană Pitești, dar care nu are o trupă permanentă.[13] Asta nu înseamnă însă că nu sunt spectacole, sunt foarte multe trupe care vin din București, sunt serbări dedicate zilelor naționale, sărbătorilor, sala este închiriată sau acordată gratuit, după caz, celor care organizează baluri, multe din acestea fiind baluri de caritate. Trupele de teatru din București își fac apariția încă din ianuarie, când sunt prezenți Vasiliu-Birlic, Marieta Sadova; în februarie Teatrul „Spiridon", cu Titanic-vals; în martie avem turneul teatrului Religios din București, cu piesa „Maica Precista", turneul Marioarei Zimniceanu, Teatrul „Regina Maria", Ion Manolescu, cu piesa „Moartea Civilă", un spectacol ținut de Mia Braia și Petre Alexandru; în aprilie vin în Pitești Teatrul „Cărăbuș", Teatrul de Comedie București; în mai avem o șezătoare literară dată de Ionel Teodoreanu; în decembrie vine Teatrul Național București. cu spectacolul „Femeia Cezarului"; turneul lui Lică Teodorescu, cu piesele „Slutul" și „Barbu Lăutaru". Sala teatrului este folosită de Straja Țării care în 24 ianuarie, la ora 16, ține o serbare la care participă școlile secundare de băieți și de fete; în martie este o serbare a Legiunilor de Străjeri din Argeș și bineînțeles la fiecare alte asemenea serbări, la fiecare sărbătoare importantă; teatrul „Muncă și Voie Bună" are două reprezentații în luna februarie, o altă reprezentație, în aprilie, precum și în restul anului. Evenimentele din vara lui 1940 aduc mari schimbări și în viața artistică, nu mai avem Straja Țării, după ce la 14 septembrie este constituit un nou guvern, în care Internele și Externele sunt încredințate legionarilor și într-un decret regal România este proclamată stat național-legionar, avem Frățiile de Cruce și cuiburi legionare în școli; nu mai avem „Teatrul Muncă și Voie Bună", dar avem teatrul „Luptă și Lumină" din Ministerul Muncii, nimic nu se pierde, totul se transformă! Studiind documentele din fondul primăriei, observăm că și culoarea hârtiei pe care o folosesc funcționarii nu mai este roșie, este verde, culoarea legionarilor! O cerere a Asociației Profesorilor Secundari adresată primăriei pentru a i se pune la dispoziție sala teatrului, pentru serbarea de Crăciun, se încheie cu următorul rând: trăiască Legiunea și Căpitanul! Este deci înlocuită vechea formulă Sănătate! Schimbarea domnilor - bucuria nebunilor! Ziua de 1 Decembrie este marcată prin Serbarea Transilvaniei, precum și o conferință ținută de directorul general al teatrelor. Sala teatrului este pusă și la dispoziția Direcției Teatrului „Luptă și lumină" din Ministerul Muncii, pentru un spectacol pentru 1 Decembrie.

Trivalea

Pe 17 decembrie, Liceul Industrial de băieți primește sala gratuit pentru Serbarea de Crăciun și pentru Ajutorul Legionar, iar Subinspectoratul Muncii Pitești are Serbarea pomului de Crăciun pe 22 decembrie, dimineață, pentru ca după-amiază să se țină serbarea de Crăciun de către Școala de Ofițeri de Artilerie Regele Carol I. Este demn de remarcat faptul că toate aceste serbări dedicate Nașterii Domnului aveau și un scop nobil, de a aduce daruri celor săraci, de a-i bucura puțin pe cei defavorizați. Începutul anului 1941 aduce la Pitești, pe lângă spectacolul teatrului Luptă și Lumină din 1 ianuarie, și teatrul Natalița Pavelescu, turneul lui Ion Manolescu - piesa Strigoii, Teatrul Național București cu piesa Faust, turneul lui N. Kirițescu, turneul teatrului Regina Maria și altele.[14] În februarie, la Teatru are loc balul poliției locale, în aprilie un matineu dansant al Crucii Roșii, în mai are loc o conferință a generalului Virgil Economu, având ca temă Victoria Germană din Vest. Liceul Teoretic I.C. Brătianu dă o serbare cu caracter cultural, pe 20 mai, jumătate din bani mergând la familiile celor concentrați, iar jumătate, la cantina școlară. În același mod este organizată o serbare național-culturală și de Școala de Ofițeri de Artilerie. La toate acestea se adaugă turneele marilor teatre din București ce au loc în fiecare an, sala teatrului fiind foarte solicitată.[15] Primăria se ocupă în continuare de susținerea materială a învățământului, beneficiind, este adevărat, și de o anumită susținere din partea unor firme, personalități. Astfel, Mișu Predescu, măcelar al orașului, furnizează în ziua de 14 februarie 1940,

cantinei școlare a primăriei, 392,800 kg carne de vacă, din calitatea a doua, iar în martie, alte 315,200 kg. Doamna colonel Maria Camenița dăruiește cantinei 46 kg de porc, marmelada este primită de la rezidența regală, articole coloniale sunt furnizate de Magazinul de coloniale Gh. Steriade et Al. Diaconescu. Primăria plătește chiria doamnei directoare Teodosia Păunescu, de la Școala primară de fete nr. 3, pe semestrul 1 aprilie - 1 octombrie 1940, la fel pentru Elisabeta Frigură, directoarea școlii de aplicație de pe lângă școala normală de fete. Școala primară de fete nr. 1 „Nicolopol" și Școala Primară de Băieți nr. 2 au nevoie de reparații, de aceea sunt organizate licitații publice pentru executarea acestora. În ceea ce privește învățământul preșcolar, este închiriat de la Societatea Preoților FRĂȚIA un apartament pentru Școala Grădinița de copii „Frăția", inclusiv locuința pentru directoarea școlii. Comitetul Școlar Comunal primește o subvenție de 100 000 de lei la 30 mai 1940.[16] „Frăția" era o societate cultural-filantropică și avea sediul principal la Curtea de Argeș, având două secțiuni la Pitești și Slatina. Această societate a publicat și revista „Păstorul Ortodox" și a condus și două internate de elevi la Pitești, elevi de curs primar și secundar. La 23 septembrie 1940, în localul cazinoului se reînființează cantina școlară care hrănește 90% din copiii concentraților.[17] Cutremurul din noaptea de 9 spre 10 noiembrie a provocat pagube tuturor clădirilor aflate într-o stare mai puțin bună, astfel că toate școlile primare, mai puțin Școala de Băieți nr. 1, sunt închise în 18 noiembrie, pentru reparații. Liceul de Băieți este închis și el pentru două zile, clădirea veche a Liceului Comerial este evacuată, cursurile ținându-se în clădirea nouă; Liceul Industrial de Băieți poate ține cursuri doar în sălile de studiu, nu și în ateliere, iar Gimnaziul de Fete este închis 24 de ore pentru revizuire. Internatul Liceului de Fete este mutat, localul Primăriei este și el afectat, cinematograful „Modern" nu mai poate funcționa, iar la Cinematograful „Lux", etajul trebuie evacuat. Sunt dărâmate foarte multe imobile particulare ce prezentau un real pericol, se fac reparații și la biserica „Sf. Ioan". Se spune că o nenorocire nu vine niciodată singură! Iată că pe lângă pierderile teritoriale și iminența războiului, am fost loviți și de un foarte mare cutremur, probabil cel mai mare de până acum.[18]

(va urma)

Note

1 Arhivele Naționale Istorice Centrale, Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Argeș, fond Primăria Orașului Pitești, vol .2/1940, f. 14,15,16.
2 A.N.I.C.,D.J.A.N.A.,fond P.O.P., vol. 2/1940, f. 27, 30.
3 Ibidem, f. 58.
4 Ibidem, vol. 2/1940, f. 51.
5 Ibidem, f.41, 44, 59, 60, 61.
6 Ibidem, vol. 2/1940, f. 75-78.
7 C. Petrescu, E. Racoviță, *Monografia liceului „Zinca Golescu" Pitești 1921-1971*, pg. 70-72.
8 Ibidem, pg. 48.
9 Anuarul Liceului de Fete Pitești, an școlar 1940-1941, pg. 20.
10 A.N.I.C., D.J.A.N.A., fond P.O.P., vol. 8/1940, f. 40.
11 A.N.I.C., D.J.A.N.A., fond P.O.P., vol. 9/1940, f. 290.
12 Ibidem, f.74.
13 Ibidem, f.73.
14 Ibidem, vol. 9/1940, f. 5-324.
15 Ibidem, vol. 12/1941, f. 4-182.
16 Ibidem, vol.16/1940, f.1-27.
17 Ibidem, vol. 8/1940, f.97
18 Ibidem, vol. 38/1940, f.1, f.10, f.19, f.33, f.108, f.128.

Aspecte privind alegerile din 19 noiembrie 1946 în Pitești

prof. grad. I Ion ȘTEFAN

La 6 martie 1946, prin presiunile sovieticilor, s-a constituit la București primul guvern de "largă concentrare democratică" condus de dr. Petru Groza, în felul acesta comuniștii făcând primul pas important spre preluarea puterii totale în România. Impunerea prin forță a guvernului Groza a determinat protestul partidelor de opoziție. În acest sens, Iuliu Maniu, liderul Partidului Național Țărănesc, adresa conducătorilor celor trei mari puteri, S.U.A, Marea Britanie și U.R.S.S., întruniți în cadrul Conferinței de la Potsdam (17 iulie-2 august 1945), un mesaj prin care solicita sprijinul în vederea constituirii în România a unui guvern reprezentativ, format din toate forțele politice, guvern care trebuia să prezideze alegerile libere. Semnificativ pentru modul în care se vor desfășura aceste alegeri în România, și nu numai, este următorul eveniment petrecut la Conferința de la Potsdam. Președintele american, Harry Truman, într-o discuție cu dictatorul sovietic I.V. Stalin, s-a referit la neaplicarea Declarației de la Yalta în state precum România, Ungaria sau Bulgaria, privind desfășurarea de alegeri libere. Răspunsul lui Stalin l-a lăsat fără replică pe american: *,Un guvern ales, în oricare din aceste țări, va fi un guvern antisovietic, ceea ce eu nu pot accepta.*[1] Nerecunoașterea guvernului procomunist de la București de către puterile occidentale a fost rezolvată prin includerea a câte unui reprezentant al P.N.Ț. (Emil Hațieganu) și P.N.L. (Mihail Romniceanu), ca miniștri fără portofoliu. La 8 ianuarie 1946, guvernul anunța prin Declarația dată că se angaja să efectueze alegeri libere. Pe acest fond, reprezentanții S.U.A. și ai Marii Britanii la București au anunțat printr-o notă comună că vor recunoaște guvernul condus de Petru Groza. Cei care au primit sarcina din partea P.C.R. să se ocupe de pregătirea și desfășurarea alegerilor au fost miniștrii comuniști Teohari Georgescu (Ministrul de Interne), Lucrețiu Pătrășcanu (Ministrul Justiției) și Petre Constantinescu-Iași (Ministrul Culturii și Propagandei), alături de Constantin Rășcanu, Ministru de Război. Atmosfera de tensiune, încercările de intimidare a membrilor și simpatizanților celor două partide istorice va fi generală în condițiile în care autoritățile erau conștiente de simpatia de care se bucurau național-liberalii, dar mai ales național-țărăniștii.

Considerat fief al țărăniștilor și al liberalilor deopotrivă, județul Argeș a suportat din plin teroarea roșie. Comuniștii cei mai violenți au fost trimiși pentru a se ocupa de campania electorală, iar întreg aparatul administrativ a fost mobilizat pentru a promova candidații Blocului Partidelor Democrate - comuniștii și pentru a împiedica opoziția să se manifeste. Echipe speciale, comuniști cu "Soarele" în piept și cu "fumuri bahice în cap", ajutați de cele mai multe ori de forțele de ordine, aveau misiunea de a împrăștia întrunirile național-liberale și național-țărăniste. O asemenea întrunire a P.N.Ț, a avut loc la 9 august 1946, în sala cinematografului "Acvila" (astăzi Cinematograful „Modern"), cu ocazia înaintării listelor partidului la Tribunalul Pitești, astăzi clădirea Curții de Apel. În ziua de 6 august 1946, Nicolae Penescu, secretar general al P.N.Ț., a purtat o discuție aprinsă cu ministrul de Interne comunist, Teohari Georgescu, protestând față de agresiunile la care erau supuși membrii partidului său.[2] Anunțat că la Pitești va avea loc acțiunea de înaintare a listelor P.N.Ț. local, Teohari Georgescu l-a asigurat pe fruntașul național-țărănist că va lua măsuri pentru menținerea ordinii în oraș. Mai mult, liderul național-țărănist a notificat prefectului C. Chiriac data întrunirii, solicitându-i sprijinul pentru desfășurarea în bune condiții a acțiunii preconizate. Sosit în Pitești, Nicolae Penescu a fost avertizat că în oraș se află camioane cu muncitori aduși de la Târgoviște, înarmați cu rângi și pistoale. Delegația național-țărănistă a fost atacată, chiar în incinta Tribunalului, de un adevărat comando comunist condus de sondorul Mihai Dorobanțu, promovat ulterior locotenent de securitate și apoi comandant al închisorii din Aiud.[3] Muncitorii strigau "Dați-ne pe Penescu!", în timp ce membrii comitetului P.N.Ț. s-au împrăștiat prin clădire. Nicolae Penescu și av. Gheorghe Mihai (fost director de cabinet) s-au refugiat în biroul procurorului județean, fiind urmăriți de șase indivizi. Gheorghe Mihai a fost împușcat cu două gloanțe în cap, iar Penescu, grav bătut, a fost salvat prin intervenția unui comisar de poliție.[4] Bandele de asasini l-au torturat fără milă pe înv. Constantin Popescu din satul Broșteni, fruntaș local al P.N.Ț. În urma rănilor primite, acesta a murit în scurt timp la Spitalul local „I.C. Brătianu". O altă victimă a celor petrecute la Pitești a fost și Vasile Cucu care, în urma loviturilor primite, a decedat mai târziu. Poliția nu a găsit niciun vinovat pentru asasinatul comis, iar dosarul nr. 48/1946 al Tribunalului Pitești conchidea: *În ziua de 9 august , ora 9 dimineața s-au produs încăierări între membrii P.N.Ț,. care au provocat altercații* pe *stradă lovindu-se unul pe celălant cu corpuri contondente.* Interesant este că autoritățile comuniste făceau tot posibilul pentru a denatura adevărul despre ceea ce se întâmplase la Pitești, încercând să convingă populația că cele petrecute nu sunt opera comuniștilor. Astfel, în ziua de 15 septembrie 1946, o echipă de propagandiști ai B.P.D. s-a deplasat și la Vâlsănești, comuna natală a av. Gheorghe Mihai, victima atacului de la Pitești. Acțiunea comuniștilor a coincis cu comemorarea a 40 de zile de la asasinarea liderului țărănist argeșean. Familia, prietenii, sătenii, precum și un număr de studenți național-țărăniști veniți de la București, făceau cele cuvenite. Sosirea reprezentanților B.P.D. a încins spiritele. Mama decedatului, în plânsete, le-a imputat comuniștilor pierderea fiului său. În timp ce studenții veniți de la București împărțeau fotografii cu cel decedat, comuniștii au rupt o parte din ele. În acel moment locuitorii comunei i-au bruscat pe delegații Blocului, care au fost nevoiți să părăsească localitatea.[5]

Conștiente de gradul mare de simpatie de care se

bucurau partidele istorice, mai ales P.N.Ț., în rândul populației, autoritățile comuniste cereau de la posturile de jandarmi rapoarte despre situația politică. Sectorul de Jandarmi-Pitești trimitea prefectului Constantin Chiriac o asemenea situație cuprinzând perioada 13 septembrie-18 septembrie 1946:[6]

Situația prezentată de jandarmi trebuie privită cu circumspecție, având în vedere că tendința era de a prezenta favorabil situația pentru Guvern, retușând acolo unde se putea. Primăria Comunei Pitești prezenta listele electorale care cuprindeau un total de 12.903 alegători, adică 5.805 bărbați și 7.098 de femei.[7] Pe întreg județul Argeș listele electorale cuprindeau un număr de 141.876 de votanți, dintre care 67.885 de bărbați și 73.991 de femei.[8]

Nr.crt	Sectorul Jandarmi Pitești	Procente Guvern	Procente Opoziție
1.	Postul Jandarmi Albota	60%	40%
2.	Postul Jandarmi Bascov	50%	50%
3.	Postul Jandarmi Budeasa	65%	35%
4.	Postul Jandarmi Găvana	70%	30%
5.	Postul Jandarmi Moșoaia	36%	64%
6.	Postul Jandarmi Prundu	60%	40%
7.	Postul Jandarmi Richitele	18%	82%
8.	Postul Jandarmi Sămara	77%	23%

Ca și campania electorală, și desfășurarea alegerilor a stat sub semnul violenței și al abuzurilor din partea autorităților comuniste. În Pitești, la Secția de votare nr.56, cei bănuiți că au votat cu Opoziția *au fost bătuți și stropiți cu păcură.*[9] Tot la această secție, reprezentanții partidelor istorice au fost agresați atunci când a început numărarea voturilor. Alte incidente s-au petrecut la Secția 58, aflată în incinta Școlii Primare de Fete "Nicolopol" (clădire aparținând astăzi Liceului de Artă "Dinu Lipati", aflată vizavi de "Casa Cărții"), unde reprezentanții Blocului indicau femeilor semnul electoral al comuniștilor "Soarele".[10] Incidente deosebite au avut loc și la Secția nr. 49, amenajată în clădirea Depoului C.F.R. Pitești. La această secție trebuiau să voteze și locuitorii comunei Oarja, hotărâți să susțină P.N.Ț. Tocmai de aceea în comună nu a fost amenajată o secție de votare, orjenii fiind obligați să meargă 13 km până la Pitești. Cu toate acestea, au venit în număr mare la Depoul C.F.R. pentru a vota. Cordoanele de "muncitori" nu i-au lăsat să pătrundă în secție, agresându-i. În situația creată, o parte din oameni s-a îndreptat pașnic către Prefectură, pentru a reclama la Comisia Electorală. La Monumentul Independenței din Bulevardul Regina Maria (azi Republicii) au fost opriți de jandarmi care au făcut și câteva arestări.[11] De altfel, așa cum constatau chiar organele de represiune *o parte din C.F.R-iști și oamenii Blocului nu sunt de bună credință.*[12] Tot în același document se cerea *să se dea o importanță deosebită din punct de vedere politic comunei Oarja, care s'a dovedit a fi parte contra B.P.D.* Despre corectitudinea alegerilor pot depune mărturie unii piteșteni care au fost implicați în numeroasele nereguli. Astfel, Neacșu Nicolae mărturisea următoarele: *Eram elev la Școala de Ucenici din Pitești și în seara de 18 noiembrie 1946, eu, cu 7-8 colegi cu "origine sănătoasă" am fost duși de domnul diriginte, în Cazinoul din Grădina Publică și puși să ștampilăm buletine de vot pe pătratul cu "soarele", semnul comuniștilor. Nu știu câte am ștampilat până dimineața, da'ne dureau mâinile. Domnul diriginte ne-a pus să jurăm că nu vom spune la nimeni ce am făcut și vreme de 50 de ani, de frică, n-am spus.*[13] Metodele folosite în cazul Pitești se regăsesc în toate localitățile României cu ocazia alegerilor din noiembrie 1946. Dacă ar fi să dăm crezare datelor oficiale, în județul Argeș, din 125.316 votanți, 99.493 au votat cu B.P.D.- comuniștii, iar P.N.Ț., cel mai important partid de opoziție, a avut 13.312 votanți.14 Astăzi se știe că național-țărăniștii au fost adevărați câștigători, dar regimul comunist a falsificat rezultatul.

În felul acesta s-a scris o pagină din istoria orașului Pitești, dar și din istoria României. O pagină care trebuie neapărat cunoscută de toți piteștenii, de toți românii, deoarece, după cum se știe, nimic nu lămurește mai bine prezentul și căile spre viitor decât modul cum un popor înțelege să-și asume trecutul. În consecință, considerăm că și asemenea aspecte din istoria orașului nostru trebuie prezentate, pentru ca, într-adevăr, piteștenii să cunoască istoria adevărată și completă a localității lor.

Bibliografie

A. Arhive

1. Arhiva Națională, Direcția Județeană Argeș:

a) Fond Prefectura Județului Argeș

b) Fond Legiunea de Jandarmi Argeș

B. Documente

1. Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România.* Gheorghe Gheorghiu-Dej și statul polițienesc 1948-1952, Ed. Polirom, Iași, 2002
2. Ion Enescu, *Politica externă a României,* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1996
3. Dinu C. Giurescu, *Falsificatorii, "Alegerile din 946",* Centrul de Istorie a Românilor, "Constantin C. Giurescu", București, 2006
4. Zicu Ionescu, Remus Petre Cîrstea, *Martiri argeșeni și musceleni,* Ed. Tiparg, Pitești, 2007

Note

1 Ion Enescu, *Politica externă a României,* Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., p.129.

2 Dinu Giurescu, *Falsificatorii „Alegerile" din 1946,* Centrul de Istorie a românilor, Constantin C. Giurescu'', Buc., p. 276.

3 Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România,* Editura Polirom, Iași, p. 172.

4 Dinu Giurescu, *op. cit., p. 277.*

5 Arhivele Naționale Direcția Județeană-Argeș, *Fond Legiunea de Jandarmi Argeș, dos. nr. 18, f. 40.*

6 *Ibidem, f. 16.*

7 A.N.D.J.-Argeș, *Fond Prefectura Județului Argeș, dos. nr. 57/1946, f. 5.*

8 *Ibidem, f. 6.*

9 A.N.D.J.-Argeș, *Ibidem, dos. nr. 219/1946, f. 56.*

10 *Ibidem, f. 58.*

11 Zicu Ionescu, Remus Petre Cîrstea, *Martiri argeșeni și musceleni,* Editura Tiparg, 2007, p. 28.

12 A.N.D.J.-Argeș, *Fond Prefectura Argeș, dos. nr. 219/1946, f. 50.*

13 Zicu Ionescu, Petre Remus Cârstea, *op. cit. p. 28.*

14 A.N.D.J.-Argeș, *Fond Prefectura Argeș, dos. nr. 57/1946, f.12.*

ARMAND CĂLINESCU – O FIGURĂ TRAGICĂ A ISTORIEI ROMÂNIEI

Muzeograf Nicolae IONESCU

Printre numeroasele figuri tragice ale istoriei noastre naționale, Armand Călinescu (4 iunie 1893-21 septembrie 1939) este omul ale cărui fapte și acțiuni rămân încă puțin cunoscute și - mai ales - diferit interpretate de către istorici.

Portretul său ne este prezentat estompat sub aura de victimă a răzbunării legionare făcută de istoriografia comunistă, aură sub care se încearcă ascunderea abuzurilor și crimelor patronate de el în slujirea cu slugărnicie a camarilei și a „omului providențial", „voievodul culturii"- Carol al II-lea.

A fost stâlpul regimului dictatorial instituit de Carol al II-lea, a reprimat nemilos mișcarea legionară, a organizat cu entuziasm scoaterea din prim-planul vieții politice a țării, a vechilor săi tovarăși din Partidul Național-Țărănesc, și a „cântat" în marele cor al lingușitorilor oficiali instituiți de dictatura carlistă din 10 februarie 1938.

Născut la Pitești la 4 iunie 1893, în familia colonelului Mihai Călinescu, Armand a fost un elev strălucit, atât în cursul primar, cât și la Liceul „Ion C. Brătianu". Înscris din 1912 la Facultatea de Drept a Universității din București, urmează concomitent cursurile Facultății de Filosofie. Doctoratul în științe economice și politice este susținut la Universitatea din Paris, cu teza: „Le change Roumain. Sa depreciation depuis la guerre et son retablissement".

Vocația pentru politică apare de timpuriu, studentul Armand Călinescu fiind nelipsit de la dezbaterile Adunării Deputaților. Refugiat în Moldova în timpul Primului Război Mondial, cunoaște la Iași (în casa lui Ionel Brătianu sau la familii prietene) pe mulți oameni politici ai vremii. Aici asistă la haosul stârnit de cele două revoluții din Rusia, la valul de revolte și lupte anarhice din rândurile armatelor rusești. Se pare că de acum datează înverșunarea și repulsia față de mișcările incontrolabile ale maselor, mișcări pe care le va reprima cu duritate în orice ocazie.

După război se dedică carierei politice, optând pentru o formațiune tânără și dinamică, plină de promisiuni în reformarea structurilor sociale și politice: Partidul Țărănesc condus de Ion Mihalache, Virgil Madgearu și alte nume ce încep să se afirme pe scena publică românească. De remarcat refuzul lui Ionel Brătianu de a-l primi pe Armand Călinescu în Partidul Național Liberal, refuz rămas nejustificat încă. Ales deputat de Argeș în 1926, debutul oratoric de la tribuna parlamentului în ziua de 29 iunie 1926 este unul memorabil.

Fuziunea grupărilor conduse de Ion Mihalache și Iuliu Maniu în 1926 și venirea noii formațiuni astfel constituite - Partidul Național-Țărănesc - peste doi ani la guvernare favorizează ascensiunea lui Armand Călinescu.

Numit prefect al județului Argeș, apoi subsecretar de stat în cabinetul național-țărănesc la Ministerul Agriculturii și Domeniilor, ajunge în anul 1930 tot ca subsecretar de stat la Ministerul de Interne, unde își dovedește calitatea de „mână forte", reprimând cu brutalitate mișcările sociale de stradă.

Odată cu înlocuirea din noiembrie 1933 de la guvernare de către Partidul Național Liberal, în sânul P.N.Ț. răbufnesc contradicții și disensiuni puternice.

Între Ion Mihalache și Iuliu Maniu, Armand Călinescu ține partea celui dintâi în procesul de redresare a relațiilor cu Palatul.

Apoi, în fața lipsei de decizie, clarviziune și suplețe de care dă dovadă Ion Mihalache (după ce împreună cu alți fruntași țărăniști, printre care Grigore Gafencu, Petre Andrei, Mihai Ralea, Mihai Ghelmegeanu, se declară „centrist" - mai degrabă o tentativă de a se plasa în afara celor două aripi antagonice național-țărăniste), Armand Călinescu, dezamăgit, se raliază din decembrie 1937, planurilor dictatoriale ale suveranului Carol al II-lea.

În preajma loviturii de stat, Carol al II-lea își oprise privirile asupra lui, atras - mai ales - de însușirile de bun executant al politicii monarhului în domeniul „ordinii publice": loialitate, intransigență în raporturile cu adversarii, incoruptibilitate, competență verificată în aplicarea măsurilor dure.

Intrat în „guvernul celor 44 de zile" prezidat de Octavian Goga în 28 decembrie 1937, Armand Călinescu a participat nemijlocit la pregătirea actului instaurării dictaturii regale, din postul de Ministru de Interne.

În lunile imediat următoare loviturii de stat din 10 februarie 1938, când se părea că figura centrală a regimului autoritar instituit de Carol al II-lea avea să devină fostul premier liberal Gheorghe Tătărăscu, rolul lui Armand Călinescu devine, în mod surprinzător, unul principal.

La 1 februarie 1939 i s-a încredințat funcția - creată pe loc - de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, iar o lună mai târziu, la 7 martie, cea mai înaltă demnitate la care putea aspira un om politic, aceea de prim-ministru al României.

Ascensiunea rapidă și spectaculoasă este datorată – în primul rând - rolului pe care regele i-l rezerva lui Armand Călinescu: acela de a declanșa represiunea necruțătoare asupra lui Corneliu Zelea Codreanu și a Mișcării Legionare.

Încercările monarhului - atât de gelos pe oricine îi părea că îl „eclipsează" în prim-planul vieții politice și mondene - de raliere și subordonare a energiilor Mișcării Legionare planurilor sale dictatoriale sunt respinse hotărât de Căpitan, fapt ce stârnește mânia regelui și hotărârea distrugerii și anihilarea „concurenței"

Urmează de acum scenariul bine cunoscut: aprilie 1938 - arestarea și internarea în lagărele special construite a sute de legionari, scoaterea din funcții și primirea de domiciliu forțat pentru simpatizanți, arestarea și condamnarea printr-un simulacru de proces la ani grei de temniță a întregii conduceri a Legiunii în frunte cu Zelea Codreanu.

Totul culminând cu asasinarea în 29/30 noiembrie 1938 a lui Codreanu, împreună cu Nicadorii și Decemvirii, în timp ce erau transportați de la închisoarea de la Râmnicu Sărat la cea de la Jilava.

După moartea patriarhului Miron Cristea la 9 martie 1939, ajuns în fruntea guvernului, Armand Călinescu organizează marile manifestații de adeziune populară, atât de plăcute regelui.

Noul Minister al Propagandei Naționale, creat la 3 octombrie 1939, special pentru a revigora „entuziasmul" populației față de „marele conducător", va satisface în continuare nevoia de adulație și fast a lui Carol al II-lea.

Între timp căzuse însă ca un trăsnet vestea asasinării lui Armand Călinescu de o echipă de legionari, alcătuită dintr-un avocat, un desenator și patru studenți (doi la Drept, unul la Medicină și altul la Politehnică).

Oribila crimă pune capăt unei existențe politice spectaculoase, lăsând totuși multe semne de întrebare.

Armand Călinescu a slujit cu devoțiune tronul, și-a pus toate speranțele în „restaurația" lui Carol al II-lea sau a urmărit doar vârfurile puterii?

Din însemnările lui zilnice transpare un patriotism sincer, o încredere și o admirație netrucată pentru cel pe care îl numește cu afecțiune "Rex", alături de care spera o asanare a vieții politice românești lovite de interese meschine și de orgolii mărunte, o revigorare a vieții sociale și culturale, totul grevat pe o politică externă curajoasă față de ascensiunea fulminantă a Germaniei hitleriste - politică pe care noi, astăzi, o putem aprecia ca fiind, totuși, destul de riscantă pentru România acelor ani, ținând cont că prin Acordul de la Munchen, Franța și Anglia au dat de fapt mână liberă politicii de dictat și forță a lui Hitler în Europa.

Folosirea însă în lupta politică a abuzurilor stridente și a crimei, protejarea și adularea coruptei camarile regale, docilitatea totală în fața cerințelor tot mai aberante și megalomane ale lui Carol al II-lea, fac din Armand Călinescu o figură tragică și controversată, victimă a propriilor acte, de executant fără limite a celor dictate de „Regele play-boy".

Tot ce a urmat: represiunea dură făcută de guvernul generalului Gheorghe Argeșanu, prin executarea asasinilor lui Armand Călinescu și a altor 250 de legionari din toată țara și expunerea lor în piețele publice, înlocuirea rapidă a acestui guvern cu altul condus de Constantin Argetoianu, menit doar să calmeze lucrurile, înlocuit la rândul său de guvernul „reconcilierii naționale" al lui Gheorghe Tătărăscu, duce - prin semnarea a sute de adeziuni de fidelitate față de tron a legionarilor întemnițați - la apogeu o deșănțată propagandă de adulație a lui Carol al II-lea, făcând și mai inutilă moartea lui Armand Călinescu.

Bibliografie

Simion, Aurel. *Agresiunile naziste în Europa în anii 1938-1939*, Editura Eminescu, Buc., 1983.

Argetoianu, Constantin. *Pentru cei de mâine - Memorii*, Ed. Humanitas, Buc., vol.II-III, 1991, 1992.

Călinescu, Armand. *Însemnări politice*, Ed. Humanitas, Buc., 1990.

Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchius, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor. *Istoria Românilor*, Ed. Corint, Buc., 2006.

Stoenescu, Alex Mihai. Istoria loviturilor de stat în România - Cele trei dictaturi, vol. III, Ed. RAO, Buc., 2002.

Scurtu, Ioan, Buzatu, Gheorghe, *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, Buc., 1999.

Armand Călinescu,

o victimă a politicii Regelui Carol al II-lea

Prof. Ion ȘTEFAN

Reîntors în țară la 6 iunie 1939, prințul Carol va fi proclamat de Parlamentul României rege sub numele de Carol al II-lea. Noul rege va acționa în două direcții:

- pe plan extern se situa pe poziția menținerii sistemelor de alianțe din care România făcea parte și care urmăreau păstrarea statu-quoului și a păcii;
- în planul politicii interne va acționa pentru restrângerea drepturilor și libertăților democratice, urmărind instaurarea unui regim de dictatură.

Una dintre preocupările permanente ale regelui a fost aceea de a slăbi unitatea partidelor politice și de a le subordona. Pentru aceasta s-a folosit de disensiunile dintre personalitățile politice, urmărindu-și cu perseverență și cu inteligența recunoscută scopul. Din păcate, în acest joc regal au fost angrenate și, în unele cazuri sacrificate, personalități marcante ale vieții politice și nu numai. Jocul regelui a început să devină extrem de periculos pentru cei care chiar îl jucau.

Președintele Partidului Național Liberal, I. Gh. Duca, aflat în fruntea guvernului, prin jurnalul Consiliului de Miniștri, din 9 decembrie 1933, la dorința Regelui și camarilei reprezentate în mod special de Elena Lupescu, scoate în afara legii Garda de Fier. Răspunsul legionarilor a fost asasinarea prim-ministrului la 29 decembrie 1933, în gara Sinaia, de un comando legionar. Din păcate, politica lui Carol al II-lea, aceea de a-și atinge scopurile politice prin interpuși, va mai face o victimă din rândul oamenilor de valoare ai vremii.

Partidul Național Țărănesc nu a scăpat nici el de politica de dezbinare a Regelui. În felul acesta au apărut în partid trei grupări dintre care una, cea de centru, având-o ca exponent pe Armand Călinescu, se bucura de susținerea Regelui. Susținerea aceasta era interesată, urmărindu-se ca, prin intermediul grupării centriste, să se imprime P.N.Ț. o orientare conformă cu interesele regele și ale camarilei. La 14 ianuarie 1937, Gheorghe Tătărăscu, pe atunci șeful guvernului, îi spune lui Armand Călinescu: "...Am văzut acțiunea d-tale bună. E foarte bună. Rex mi-a spus în mai multe rânduri: «Iată un om cu care se poate lucra». Rex vă simpatizează pe câțiva: Costăchescu, d-ta, Ghelmegeanu. Continuați astfel, că puteți lua succesiunea". În felul acesta Armand Călinescu și gruparea centristă s-au apropiat de Rege care, în curând va începe să-i folosească pentru realizarea scopurilor sale.

Un asemenea scop a fost subordonarea mișcării legionare. În convorbirile pe care Regele le-a avut cu Corneliu Zelea Codreanu, șeful mișcării, acesta s-a exprimat clar pentru independența organizației pe care o conducea. Din acel moment, suveranul și-a propus distrugerea mișcării legionare. În acest scop s-a folosit de inteligența și patriotismul omului politic Armand Călinescu, devenit cel mai apropiat colaborator al său.

Armand Călinescu era convins de pericolul reprezentat de legionari. Într-o discuție cu Regele, Călinescu afirma: "Opinez pentru represiune, și aceasta nu o poate face decât un guvern nou, cu autoritate și rezemat pe o mare forță populară". Jocul dublu pe care îl făcea Regele cu privire la legionari îl intriga pe Armand Călinescu. După asasinarea lui Mihai Stelescu, la 16 iulie 1937, Călinescu își punea întrebări: "De ce nu s-au cercetat complicitățile?, De ce nu s-au trimis asasinii la Consiliul de Război?, Ce semnificație au faptele?". Tot Armand Călinescu, în "Însemnările" sale, mai prezintă două aspecte: "Șeicaru îl întreabă pe Ioan Inculeț, ministrul de interne, de ce guvernul nu reacționează la acțiunile legionarilor, ministrul răspunzând: Nu-l lasă regele"; Virgil Madgearu către la Valer Pop, ministrul Justiției: "De ce nu se iau măsuri contra Gărzii de Fier?". Răspuns: "Regele nu vrea!"

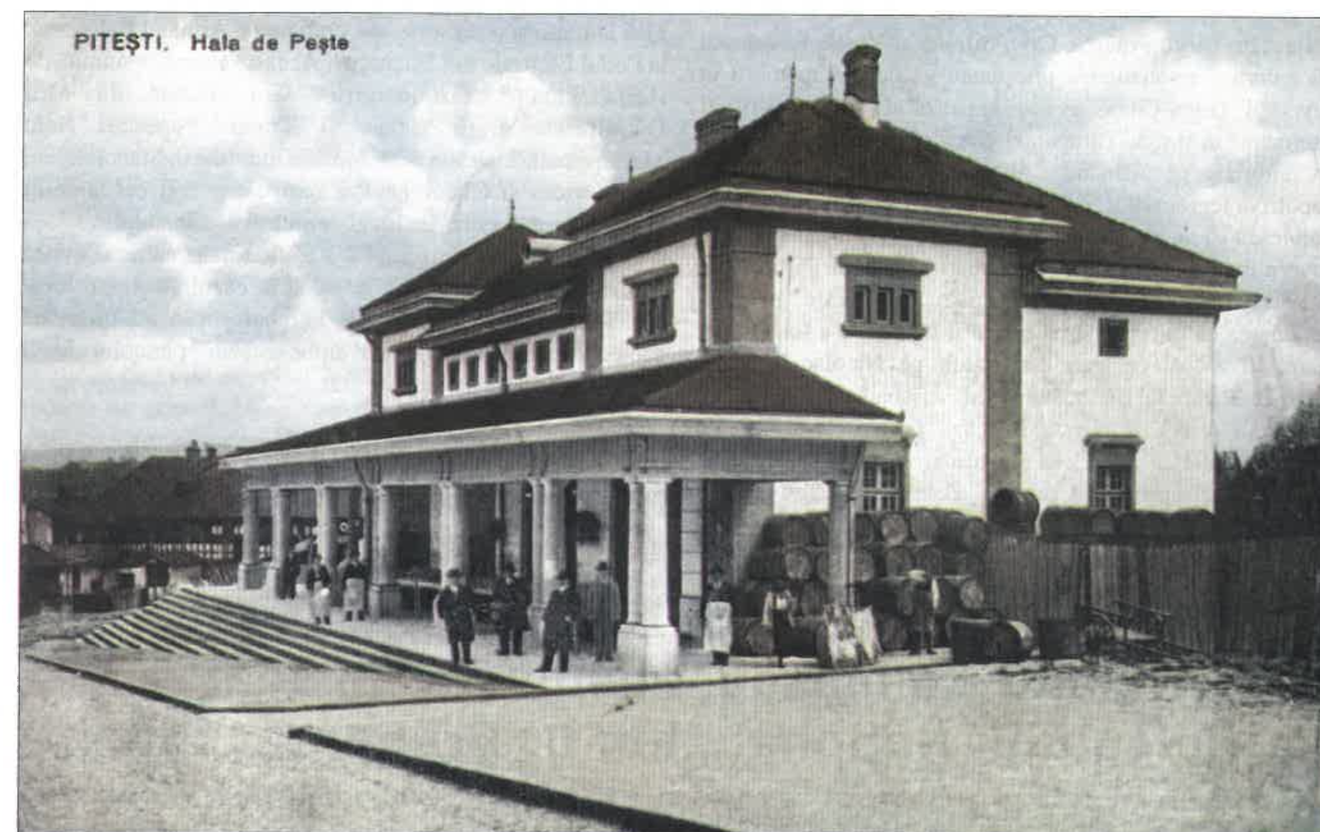
Cu toate acestea, la 9 august 1937, la Albeștii de Argeș, Armand Călinescu își exprimă atașamentul față de Carol al II-lea: "O guvernare trebuie să fie de acord cu regele". Mai mult, la 18 noiembrie 1937, Călinescu îi preciza lui Ion Mihalache, șeful de atunci al P.N.Ț.: "Dacă

– continuare în pagina 18 –

Piteștiul odinioară

- urmare din pagina 15 -

însă mi s-ar cere să lupt contra doamnei [Lupescu], nu socotesc de demnitatea unui bărbat s-o fac: dacă va lupta [Iuliu Maniu] contra Rex personal, nu-l pot urma".

Din cauza divergențelor cu ceilalți lideri politici, la 29 decembrie 1937 au fost excluși din partid Armand Călinescu, Virgil Potârcă, Dinu Simian și Vasile Rădulescu Mehedinți. Personalitatea piteșteană va deveni membru în guvernul Goga-Cuza, având portofoliul de ministru al internelor. În timpul campaniei electorale din 1938, Regele l-a autorizat pe Armand Călinescu să facă uz de arme împotriva legionarilor. După demiterea guvernului, Armand Călinescu își va păstra fotoliul de ministru de interne în noul guvern impus de Rege la 10 februarie 1938, iar la 6 martie 1939 chiar va deveni prim-ministru. În aceste guverne, implicarea sa în reprimarea mișcării legionare a fost și mai mare. El a fost cel care l-a sfătuit pe Nicolae Iorga să sesizeze Parchetul în legătură cu scrisoarea lui Corneliu Codreanu prin care acesta îl acuza pe marele istoric de "necinste sufletească". Ceea ce a urmat se cunoaște. După un simulacru de proces, Corneliu Zelea Codreanu a fost condamnat la 10 ani muncă silnică. În noaptea de 29/30 noiembrie 1938, "Căpitanul", "Nicadorii" și "Decemvirii" au fost ridicați de la închisoarea Râmnicu Sărat și transportați spre București. În pădurea Tâncăbești vor fi asasinați de jandarmii care îi însoțeau. În felul acesta, Carol al II-lea scăpa de un periculos adversar, dar ura legionarilor se va îndrepta către Armand Călinescu, șeful Departamentului Internelor.

Replica legionarilor a venit la mai puțin de un an. În ziua de 21 septembrie 1939, echipa de legionari condusă de Miti Dumitrescu reușește să-l omoare pe Armand Călinescu, la Podul Elefterie din București. Această echipă denumită de Horia Sima a "răzbunătorilor" era formată din: Miti Dumitrescu, frații Cezar și Traian Popescu, Nelu Moldoveanu, Ioan Ionescu, Ion Vasiliu, Marin Stănciulescu, Isaia Ovidiu și Gheorghe Paraschivescu. Toți cei amintiți vor fi executați chiar pe locul comiterii asasinatului.

În aceste condiții tragice a fost curmată cariera și viața lui Armand Călinescu. La fel ca și în cazul asasinării lui I. Gh. Duca, ridică un semn de întrebare lipsa măsurilor de protecție, deși se cunoștea, în ambele cazuri, pericolul care îi păștea pe cei doi oameni de stat.

Bibliografie

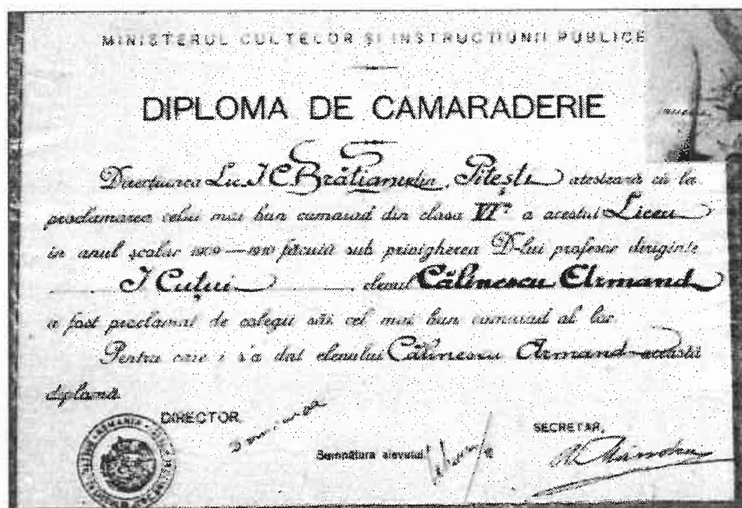
1. Armand Călinescu, *Însemnări politice 1916-1939*, Editura Humanitas, București, 1990.
2. Preot Ștefan Palaghiță, *Istoria Mișcării Legionare*, Editura Roza Vânturilor, București, 1993.

Armand Călinescu, absolvent de seamă al Colegiului Național „Ion C. Brătianu", Pitești

Prof. Constantin VĂRĂȘCANU

Unul din marii bărbați de stat ai României, într-un moment greu al istoriei a fost Armand Călinescu, născut pe 22 mai 1893 la Pitești, pe strada Egalității, care astăzi îi poartă numele. Elev și student strălucit, Armand Călinescu urmează studiile la Liceul I.C. Brătianu din Pitești, apoi cursurile universitare din București, absolvind dreptul și filozofia, urmând să obțină titlul de doctor în științe economice și politice din Paris.

În anul școlar 1909-1910, fiind elev în clasa a VI-a a liceului piteștean, Armand Călinescu a fost apreciat de colegii săi drept „cel mai bun camarad", pentru care primește o diplomă semnată de profesorul diriginte Ion Cuțui, erou al Primului Război Mondial.

MINISTERUL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

DIPLOMA DE CAMARADERIE

Direcțiunea Lic. I.C. Brătianu din Pitești atestează că la proclamarea celui mai bun camarad din clasa VI-a a acestui Liceu în anul școlar [illegible] făcută sub priveghierea D-lui profesor diriginte I. Cuțui elevul Călinescu Armand a fost proclamat de colegii săi cel mai bun camarad al lor.

Pentru care i s-a dat elevului Călinescu Armand această diplomă.

DIRECTOR, [illegible] Semnătura elevului [illegible] SECRETAR, [illegible]

Obținând titlul de doctor în drept al Universității din București, s-a înscris în Baroul de Avocați Argeș. Devine deputat din partea Partidului Național-Țărănesc în anii 1926,1928,1931-1933 și 1937.A ocupat în repetate rânduri funcția de subsecretar de Stat la Ministerul de Interne.

A deținut interimatele unor departamente guvernamentale în anii 1932-1939.

În perioada 7 martie-21 septembrie 1939 a fost președinte al Consiliului de Miniștri, deținând și conducerea Ministerului de Interne. Legăturile cu orașul natal sunt certificate de faptul că la 7 iulie 1939 pune piatra de temelie a Casei Armatei (arhitect Octav Doicescu).

Primul ministru în vârstă de 46 de ani s-a identificat întru totul cu regimul carlist. A luat măsuri ferme împotriva Gărzii de Fier, a avut atitudini patriotice, curajoase față de primejdiile ce amenințau integritatea teritorială și independența României Mari.

Rezumând, a avut parte de o viață în slujba țării și de o moarte sub o ploaie de gloanțe.

ARMAND CĂLINESCU ȘI LUNA DE FOC A DIPLOMAȚIEI ROMÂNEȘTI (22 august – 21 septembrie 1939)

Dr. George UNGUREANU

Un complex de factori de cea mai diversă natură a avut ca efect propulsarea lui Armand Călinescu în funcția de Președinte al Consiliului de Miniștri într-o conjunctură internațională foarte complexă pentru statul român, în martie 1939 [1].

Care erau, de fapt, pericolele la adresa intereselor naționale românești? Revendicări teritoriale deschise afișau Ungaria și Bulgaria, ale căror relații cu Axa Berlin – Roma erau în continuă ascensiune. Germania hitleristă nu avea revendicări de ordin teritorial la adresa țării noastre, însă o apropiere de această Mare Putere totalitară, interesată de bogățiile naturale din România, includea pericolul diminuării atributelor de suveranitate și independență națională, un punct de sprijin potențial pentru Al Treilea *Reich* fiind minoritatea germană din România. Aliații tradiționali ai României, Franța și Marea Britanie, ezitau să își asume angajamente clare și categorice față de statul român, chiar și după abandonarea politicii conciliatoriste. În sfârșit, dar foarte important, Uniunea Sovietică, Mare Putere care nu recunoscuse unirea Basarabiei cu România, avea (din nou) șansa de a juca un rol important pe scena politică europeană, după momentul de maximă izolare reprezentat de München (29-30 septembrie 1938), comparabil din acest punct de vedere cu perioada Războiului Crimeei (1853-1855)[2].

Pe acest fundal, când dispăreau state independente de pe hartă (Cehoslovacia, Albania), politica guvernului regal român condus de Călinescu a fost una de relativ echilibru între Marile Puteri, cu o preferință în plus din partea șefului de Consiliu pentru Franța și Marea Britanie. Astfel, țara noastră a acceptat garanțiile solemne unilaterale franco-britanice din 13 aprilie 1939, care vizau însă doar **independența țării**, nu și **integritatea ei teritorială**[3],după ce, la 23 martie, încheiase un acord economic cu Germania, considerat la București, și nu numai, drept o cale potrivită de a cointeresa Germania în apărarea integrității teritoriale românești[4].

În privința U.R.S.S., factorii de decizie politică de la București, au adoptat o atitudine la fel de echilibrată, în sensul că au evitat să intre în combinații cu Kremlinul (de genul „Pactului Mării Negre"), dar au tatonat terenul prin intermediul Turciei, în mai și august 1939, pentru un pact bilateral de neagresiune, act care, *ipso facto*, ar fi consolidat poziția României la vest și la sud[5].

Tratativele tripartite anglo-franco-sovietice din aprilie-august 1939 au fost privite cu speranțe limitate din partea Bucureștilor. Politicienii români sperau că aceste demersuri aveau să descurajeze Germania și Italia de la acte belicoase, fără a mări însă puterea și importanța Uniunii Sovietice[6].

Calculele și speranțele românești, ca și multe alte planuri și proiecte bazate pe ideea antagonismului total germano-sovietic, au primit o lovitură mortală în urma înțelegerilor nazisto-bolșevice din august 1939: Tratatul economic germano-sovietic (Berlin, 21 august 1939) și cunoscutul „Tratat de neagresiune între Germania și U.R.S.S." (23 august 1939), al cărui protocol adițional secret stabilea împărțirea Europei de Est între cei doi coloși totalitari[7].

Dacă în privința Poloniei și a spațiului baltic delimitarea se făcea cu maximă exactitate, în cazul Europei de sud-est lucrurile nu stăteau tot așa. De partea sovietică era menționat explicit „interesul pentru Basarabia", în timp ce Germania își declara „totalul dezinteres **politic** pentru **aceste regiuni**"[8] (s.n.). Pluralul imprecis avantaja U.R.S.S., dar adjectivul „politic" lăsa Germaniei o anumită marjă de manevră sub pretextul apărării intereselor sale economice. Urmările înțelegerilor publice și secrete germano-sovietice („Pactul Ribbentrop-Molotov") sunt în general cunoscute în istoriografia occidentală postbelică și est-europeană post-comunistă[9].

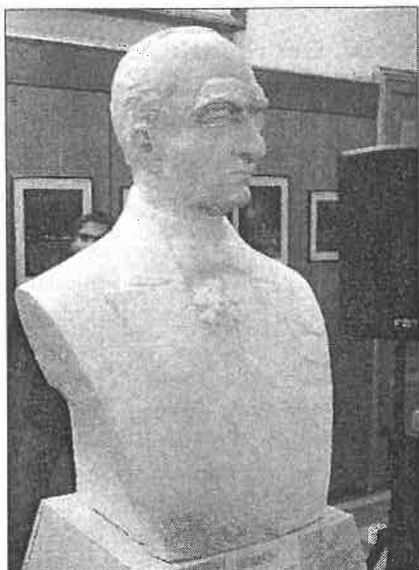
Chiar dacă principalele prevederi ale acordurilor germano-sovietice au rămas, pentru câtiva ani, secrete, oamenii politici români le-au intuit destul de bine sfera și chiar conținutul. Astfel, Armand Călinescu nota în jurnalul său, la 22 august 1939, când s-a anunțat iminenta deplasare a lui von Ribbentrop la Moscova: „Lovitura de teatru a acordului germano-sovietic. Socotesc situația foarte gravă. S-au înțeles oare la o împărțire a Poloniei și României"[10]. Oricum, în condițiile implicării sovietice, „cărțile" petrolului și ale grânelor își pierdeau mult din relevanța anterioară, care permisese guvernanților de la București să atenueze simpatiile germane pentru Ungaria și Bulgaria.

În ansamblul politicii externe românești din dramatica lună consecutivă Pactului Ribbentrop-Molotov, putem distinge câteva trăsături principale, de care nu era deloc străin Armand Călinescu, în calitatea sa de Președinte al Consiliului de Miniștri.

O primă trăsătură caracteristică o reprezintă afirmarea neutralității statului și a fidelității față de complexul de angajamente anterioare. Chiar la 27 august 1939, Gafencu îl asigura pe Fabricius de neutralitatea României în cadrul iminentei conflagrații[11], iar la 4 septembrie, comunicatul Consiliului de Miniștri clama hotărârea României de a păstra „atitudinea pașnică"[12]. Consiliul de Coroană din 6 septembrie 1939 a stabilit însă o formulă întrucâtva diferită, aceea a neutralității oficiale, ceea ce distanța România de blocul franco-britanic și chiar de Turcia, după cum observa

primul-ministru în jurnalul său[13]. Cum s-a manifestat concret atitudinea României în timpul războiului germano-polon?

La finele lunii august, autoritățile românești au permis tranzitul de materiale de război către Polonia, iar în momentul când înfrângerea polonezilor era o certitudine, s-a

acceptat, condiționat, tranzitul refugiaților și al tezaurului Băncii Naționale poloneze, oficialii urmând să renunțe la orice activitate politică[14]. Această atitudine a României a atras inițial protestele Germaniei, însă finalmente, la 20 septembrie 1939, Wilhelm Fabricius a mulțumit României pentru conduita adoptată[15]. Pe măsură ce apropierea germano-sovietică se contura și concretiza, politicienii români luau tot mai mult în calcul opțiunea (pro)germană, iar Armand Călinescu nu face o excepție totală de la această tendință generală. În a doua jumătate a lunii august, el intervenise personal pentru ca livrările de petrol către Germania să fie reluate, după o întrerupere datorată întârzierii în furnizarea armelor solicitate Berlinului.

La mijlocul lunii septembrie, în preziua invaziei sovietice în Galiția și Bielorusia occidentală, tot Călinescu propunea Germaniei lărgirea colaborării bilaterale prin livrarea către România a surplusului de armament capturat din Polonia, în schimbul unor cantități suplimentare de petrol și grâu[16]. Erau anticipate astfel o serie de acorduri româno-germane, perfectate ulterior (28 septembrie 1939, 6 martie 1940, 27 mai 1940), având la bază principiul „Petrol contra armament".

Intervenția sovietică în părțile occidentale din statul polonez interbelic a desăvârșit schimbarea de optică în cazul lui Armand Călinescu, iar această evoluție este surprinsă în jurnalul său astfel: **19 septembrie:** „Înaintarea rușilor schimbă situația. Pericolul german se îndepărtează. Semne neliniștitoare din partea rușilor. Modificarea dispozitivelor militare și hotărâm să concentrăm trupe în Valea Siretului"[17]. Ca o ironie a sorții, Jurnalul celui care fusese mult timp un adversar hotărât al orientării progermane se încheie astfel brusc, la 20 septembrie 1939: „Protest al lui Daladier, fiindcă am oprit guvernul polon. Fabricius mulțumește în numele lui Ribbentrop pentru neutralitatea noastră. Discuții cu Carl Klodius"[18].

Atitudinea din ce în ce mai ofensivă a Uniunii Sovietice a modificat și opțiunile de politică balcanică ale lui Călinescu. Dacă la 12 septembrie el considera, în consens cu regele Carol al II-lea, că orice act de admitere a revizionismului ar fi un dezastru, peste 5 zile aproba întărirea „blocului balcanic cu concesiune pentru Bulgaria", opțiune exprimată mai concret prin acordurile româno-iugoslave de la Jebel (19 septembrie 1939)[19].

Rolul politic al lui Armand Călinescu a încetat brusc odată cu asasinarea sa, la 21 septembrie 1939, de către un comando legionar, alcătuit din membri ai Gărzii de Fier recent întorși din Germania[20]. Ipoteze asupra cauzelor mai profunde ale asasinatului nu au întârziat să apară, una dintre versiuni fiind aceea a unei înțelegeri între Carol al II-lea și unii legionari „simiști", având ca finalitate lichidarea lui Călinescu și, prin represalii, a circa 300 de lideri legionari ne-„simiști". Fără a analiza aici pertinența diferitelor scenarii, ne permitem observația că, la momentul asasinării sale, Armand Călinescu nu (mai) era un antigerman, iar în unele cercuri berlineze acest lucru era cunoscut[21].

În concluzie, putem spune că, asemenea multor politicieni și militari români, Armand Călinescu, inițial un anglofil și francofil convins, a fost obligat de contextul internațional să aleagă între Germania și U.R.S.S., iar preferința sa a fost pentru cea dintâi, fapt evident în ultimele 30 de zile de viață.

Note

1 Eliza Campus, *Din politica externă a României (1913-1947)*, București, Editura Politică, 1980, p. 302-303
2 Florin Constantiniu, *România și pactul Ribbentrop-Molotov*, București, Editura Danubius, 1991, p. 33-34
3 Gheorghe Pașcalău, *Relații politico-diplomatice între România și Marea Britanie (1933-1939)*, București, Editura Albatros, 2001, p. 161-162
4 V.Fl. Dobrinescu, I. Pătroiu, Gh. Nicolescu, *Relații politico-diplomatice și militare româno-italiene (1914-1947)*, Pitești-Craiova, Editura Intact, 1999, p. 226
5 Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), fond *Stoica Vasile*, dosar I/72, vol. 2, f. 54
6 Gh. Pașcalău, *op. cit.*, p. 193-196
7 Fl. Constantiniu, *op. cit.*, passim.
8 *Ibidem*, p. 64-66
9 Sontag and Beddie, *Nazi-Soviet Relations*, Washington, 1948
10 A. Călinescu, *Însemnări politice*, Ed. Al. Gh. Savu, București, Editura Humanitas, 1990, p. 425
11 Rebecca Haynes, *Politica României față de Germania (1936-1940)*, Iași, Editura Polirom, 2003, p. 113
12 A. Călinescu, *op. cit.*, p. 428
13 *Ibidem*, p. 429
14 *Istoria politicii externe românești în date*, coord. I. Calafeteanu, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 318-319
15 A. Călinescu, *op. cit.*, p. 432
16 Rebecca Haynes, *op. cit.*, p. 116-117
17 A. Călinescu, *op. cit.*, p. 432
18 *Ibidem*
19 *Istoria politicii externe...*, p. 319
20 Rebecca Haynes, *op. cit.*, p. 116
21 *Ibidem.*

ARMAND CĂLINESCU
(22 mai 1893 – 21 septembrie 1939)

Prof. Elena ȘTEFĂNICĂ,
Grupul Școlar „Mihai Viteazul" – Pitești

Armand Călinescu a fost unul din cei nouă prim-miniștri pe care i-a dat zona Piteștiului României, jucând un rol important în conducerea țării între 1938 și 1939, nefiind acum momentul să judecăm natura deciziilor din acele împrejurări istorice. Din păcate, Armand Călinescu a fost și al treilea prim-ministru român asasinat în timpul mandatului său, după Barbu Catargiu, în 1862, și I.G. Duca, în 1933.

Pentru prezentarea personalității lui Armand Călinescu sunt necesare câteva date biografice, preluate din lucrarea „Cine a fost Armand Călinescu – mărturii"[1], apărută în 1992, sub îngrijirea fiului politicianului, Barbu A. Călinescu. Astfel, la 22 mai 1893, s-a născut la Pitești Armand Călinescu, fiul colonelului doctor Mihai Călinescu și al Ecaterinei, născute Gherman. În 1912 s-a înscris la Facultatea de Drept a Universității din București și a urmat, în paralel, și cursurile Facultății de Filosofie. După absolvire, își ia doctoratul în științe economice și politice, la Paris. În 1918, anul Marii Uniri, este numit judecător de pace în județul Argeș, iar în anul 1919 intră în viața politică. Între 1926 și 1928; 1932; 1933; 1937, devine deputat de Argeș, pe listele Partidului Național Țărănesc. În 1928 a fost numit prefect al județului Argeș. În anii următori, Armand Călinescu a fost promovat în funcții centrale, începând cu 1929 când este numit subsecretar de stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor, iar între 1930, 8 iunie și 1933, 13 noiembrie, a îndeplinit funcția de subsecretar de stat la Ministerul de Interne. La 28 decembrie 1938 – 31 ianuarie 1939 este ministru de Interne, interimar la Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale (până la 3 aprilie 1938) și la Ministerul Educației Naționale (20 iunie – 4 decembrie). Pe lângă funcția de ministru de Interne, la 1 februarie 1939, regele Carol al II-lea îi oferă și funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și interimatul la Ministerul Apărării Naționale. După câteva săptămâni, la 7 martie devine președinte al Consiliului de Miniștri, ministru de Interne și al Apărării Naționale. Din păcate, la 21 septembrie 1939 este asasinat de legionari, datorită măsurilor luate împotriva acestora, măsuri care au culminat cu executarea „căpitanului" Corneliu Zelea-Codreanu, în 1938.

Evocările unor prieteni ai lui Armand Călinescu, păstrate în arhiva familiei și tipărite în lucrarea amintită, reînvie portretul celui care a fost un elev și un student eminent: „Mic la statură, dar foarte bine conformat, avea un mers vioi, cu pasul apăsat și figura mereu jovială, făcea impresia unei făpturi de mare încredere în el. Defectul fizic, cu lipsa unui ochi, din copilărie, nu a adus nicio diminuare – și cu nimic – personalității sale, fiind mereu remarcat și recunoscut ca unul dintre cei mai eminenți elevi ai liceului (n.n. – „I.C. Brătianu" din Pitești) și mereu fruntaș al clasei sale.[2]

Ucenicia politică și-a început-o încă din timpul facultății, asistând din 1912 la dezbaterile parlamentului, alături de colegul său, Cornel Zamfirescu. Despre această perioadă, colegul lui Armand Călinescu își amintește: „Ce interesante erau acele ședințe, ce ceremonios și civilizat se desfășurau și ce discursuri interesante auzeam, mai ales când se suiau la tribună cei mai buni oratori"[3]. Printre cei audiați se aflau: Alexandru Marghiloman, Take Ionescu, Nicolae Filipescu, Ion Duca, Titu Maiorescu, P. P. Carp, iar tânărul Armand Călinescu „urmărea cu atenție și nesaț cuvântările maeștrilor cuvântului și învățămintele ce le culegea"[4].

Prima opțiune politică a lui Armand Călinescu a fost cea liberală, se pare sub influența tatălui său, orientare pe care o părăsește în 1920, fiind atras de politica noului Partid Țărănesc, înființat în 1918 de învățătorul Ion Mihalache din Topoloveni, care avea un mare prestigiu moral ca dascăl, dar și ca luptător în războiul de întregire națională. În 1920, la vârsta de 27 de ani, Armand Călinescu devine șeful țărăniștilor din Argeș, fiind succesorul lui Grigore Coandă, directorul Băncii Populare - Pitești, „un orator politic de primă clasă care cucerea masele", după cum relatează un alt coleg al lui Armand Călinescu, generalul M. Ionescu. Desemnarea lui Armand Călinescu în această funcție a fost făcută de însuși Grigore Coandă, care, cunoscând meritele și capacitatea acestuia, dorea să lase la șefia partidului un succesor distins, după cum afirmă același apropiat al lui Armand Călinescu.

După cum se observă din succinta notă biografică, ascensiunea lui Armand Călinescu a fost treptată, dar foarte prodigioasă, el bucurându-se de considerația regelui Carol al II-lea, care aprecia competența și clarviziunea lui Armand Călinescu, afirmând că este „singurul care vede bine în țara asta".

Armand Călinescu a fost un dușman neîmpăcat al curentului naționalist extremist reprezentat de Garda de Fier, denunțând pericolul reprezentat de aceasta pentru țară și luând măsuri împotriva ei. După cum se știe, pretextul l-a constituit scrisoarea pe care Corneliu Zelea-Codreanu i-a adresat-o lui Nicolae Iorga, devenit consilier regal, în care îl acuză pe istoric de „necinste sufletească". La 19 aprilie 1938, Corneliu Zelea Codreanu a fost condamnat pentru ofensa adusă unui demnitar în exercițiul funcțiunii la șase luni închisoare, iar la 27 mai, pedeapsa a devenit zece ani de muncă silnică, pentru că la Casa Verde (sediul Gărzii de Fier și locuința „căpitanului") s-au găsit documente prin care se punea în pericol siguranța statului. În contextul în care Germania își începuse ascensiunea în Europa (Anschluss-ul, adică anexarea Austriei de Conferința conciliatoristă de la München care a permis dezmembrarea Cehoslovaciei) în cercurile politice românești persista teama că România va fi

obligată să-şi orienteze politica externă către legionari. „Pentru a rămâne singurul interlocutor posibil al Führerului, după cum afirmă istoricul Florin Constantiniu, regele a hotărât suprimarea lui Corneliu Zelea Codreanu”[5], care a fost executat la 30 noiembrie 1938, sub pretextul fugii de sub escortă, în condiţiile în care ministru de Interne era Armand Călinescu. Dacă acestea erau planurile regelui, ordinul de suprimare a mişcării legionare primit de ministrul de interne se înscria pe linia convingerilor sale, anume că Garda de Fier reprezintă o ameninţare pentru suveranitatea României, pentru interesele naţionale româneşti, în general, şi de aceea trebuia lichidată prin orice mijloace.

Armand Călinescu a fost conştient de riscurile la care se supune anihilând conducerea mişcării legionare, primind aproape în fiecare zi ameninţări cu moartea. Toate acestea însă nu l-au înspăimântat, făcându-şi datoria până în ultima clipă, fiind asasinat mişeleşte la 21 septembrie 1939 de o echipă de legionari, în Bucureşti. „Nu-l pot înlocui cu nimeni!”, a spus regele, apreciindu-i activitatea neobosită.

Ca fiu al Argeşului, Armand Călinescu a realizat mai multe proiecte care vizau îmbunătăţirea vieţii locuitorilor din zona Piteşti sau Curtea de Argeş, la 4 august 1938 a pus piatra de temelie pentru clădirea unui cămin care să adăpostească 200 de copii veniţi de la ţară pentru a învăţa o meserie, cămin care s-a dat în folosinţă pe strada Mircea-Vodă, în 1941, şi care a adăpostit ucenici până în 1955. Un alt proiect realizat cu sprijinul lui Armand Călinescu a fost construirea unui sanatoriu în mijlocul plantaţiei de brazi de la Valea Iaşiului, lângă Curtea de Argeş. În oraşul Curtea de Argeş, unde mai târziu va fi înmormântat, pe lângă ajutoarele pe care le-a dat comunei urbane, a dispus executarea pavării bulevardului cu piatră de granit natural, până la Mănăstire, şi alimentarea cu apă a oraşului. Fiul lui Armand Călinescu, Barbu Călinescu, rămas la Londra după asasinarea tatălui său, a dorit întregirea imaginii tatălui său – păstrate în cărţile de istorie – prin publicarea unor documente din arhiva familiei, reunite în cartea amintită la începutul articolului. Tot în memoria tatălui său, Barbu Călinescu a iniţiat, cu ajutorul Fundaţiei „Magazin istoric”, acordarea unor burse studenţilor argeşeni de la Facultatea de Istorie, începând cu 1993. Mă număr printre beneficiarii acestei burse şi am considerat o datorie de onoare de a prezenta, în câteva tuşe, portretul uneia dintre marile personalităţi ale Piteştiului, care poate constitui un model de tenacitate şi curaj pentru tânăra generaţie.

Note

1 ***, *Cine a fost Armand Călinescu – mărturii,* Fundaţia Culturală „Magazin istoric”, Editura „Presa Naţională”, Bucureşti, 1992.
2 Ibidem, p. 168.
3 Ibidem, p. 164.
4 Ibidem. p. 164
5 Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român,* Ed. Univers enciclopedic, Bucureşti, 1997, p. 349.

Imaginea falsă a României în istoriografia rusă contemporană

Prof. Ionel-Claudiu DUMITRESCU

Revista « Magazin istoric » a avut o iniţiativă lăudabilă atunci când a cerut realizarea unui articol prin care să se prezinte punctele de vedere ale cercetătorilor ruşi în domeniul istoriei contemporane. Răspunsul a venit din partea doamnei E. S. Seniavskaia, specialist în istorie militară, doctor în istorie, prin studiul *România în cele două războaie mondiale. Cum o văd ruşii* (Magazin istoric, nr. 4/2008, p. 41 – 44).

Un material redactat de o personalitate cu înalte titluri academice trebuie citit cu atenţie şi încredere. Realitatea demonstrează cu totul altceva. Articolul nu reprezintă decât un simplu colaj de fragmente antiromâneşti destul de slab asamblate. Nu aduce nimic nou faţă de alte aşa-zise studii. Critica doar la prima vedere desfiinţează toate ideile ştiinţifice. Să le analizăm pe rând.

Intrarea României în război a fost considerată o povară pe umerii trupelor ruse şi n-a adus nimic important în balanţa primului conflict mondial. Se ştie că un pai în plus frânge spinarea cămilei şi armata germană a fost obligată să vină cu trupe de elită în ajutorul aliaţilor austrieci şi bulgari. Corpul bavarez alpin a avut mult de furcă pe Valea Oltului şi s-a văzut în 1917 ce ravagii a făcut în Italia. Măcinarea din munţii României l-a scos din luptă pe un întreg an, ceea ce a însemnat destul de mult în economia războiului. Se ştie că şi cinci minute pot schimba cursul istoriei. Probleme au avut şi alte unităţi germane. Divizia 217 infanterie era să fie nimicită în luptele pentru Bucureşti, dar a fost salvată de pasivitatea trupelor ruse. Alpinii austrieci au suferit pierderi grele în munţi. Trupele bulgare au avut mari probleme la Turtucaia şi se pare că pierderile în zonă au fost de circa 25% din efectivele angajate.

Interpretarea din punct de vedere militar lasă mult de dorit. Se afirmă cu hotărâre că prin intrarea României în război s-a lungit frontul rusesc cu o mie de km, ceea ce implică o subţiere a unităţilor ruseşti şi o slăbire a potenţialului ofensiv. Afirmaţia este corectă dacă o privim unilateral. Oare nu cumva şi armatele inamice aveau probleme similare? Comandamentul german a fost copleşit de sarcina găsirii de unităţi care să astupe gaura din dispozitiv. Multe divizii au fost aduse din vestul Europei, de pe frontul italian sau de pe cel **rusesc**. Cum aliaţii n-au organizat acţiuni semnificative pentru străpungerea dispozitivului german, România a primit în plin lovitura de trăsnet.

Oare cât de important a fost ajutorul marelui aliat pentru armata română? Din punct de vedere militar a lăsat mult de dorit. Să analizăm puţin. Trupele române au fost obligate să lupte singure în Carpaţi şi rezervele ruse nu soseau deloc pentru sprijinirea apărării sau dezvoltarea unor contraatacuri. Se poate afirma că n-au putut ajunge la timp în punctele ameninţate. Să presupunem că soldaţii se deplasau numai pe jos. O unitate de infanterie poate să facă în marş forţat până la 60 km pe zi, deci într-o lună ar fi fost în orice punct al frontului cu toate muniţiile necesare. Se ştie că trupele aliate n-au acordat suficient ajutor nici măcar pentru apărarea capitalei în noiembrie/decembrie 1916 când vârfurile armatei germane de invazie se clătinau sub loviturile trupelor române. Se poate discuta despre rea-credinţă? Dacă excludem luptele din Dobrogea, românii au fost obligaţi să se descurce singuri până în sudul Moldovei, când ruşii s-au trezit cu flancul sudic ameninţat. Erorile comandamentului rus erau extrem de grave. Nici în Dobrogea nu s-a luptat suficient de bine. Trupe germane erau prea puţine şi aducerea de unităţi cu ajutorul flotei din Marea Neagră ar fi dezorganizat dispozitivul ofensiv inamic. O debarcare în spatele liniilor ar fi dat peste cap trupele turceşti şi bulgare în care Ludendorff nu-şi punea mari speranţe. Nu mai discutăm aici despre importanţa tirului naval asupra trupelor turceşti. Flota rusă avea o superioritate zdrobitoare în ceea ce priveşte puterea de foc. Tunurile de calibrul 305 mm ar fi pus pe fugă flancul inamic din apropierea litoralului şi o întoarcere a întregului dispozitiv ar fi fost posibilă. Din păcate, marinarii ruşi au dovedit o pasivitate ieşită din comun şi mai târziu s-au ocupat de revoluţii şi masacrarea de ofiţeri. Lipsa de disciplină a fost vizibilă atunci când a sărit în aer cel mai modern cuirasat al flotei din Marea Neagră. Totul a fost plătit cu mari pierderi ale infanteriei române şi ruse şi cu pierderea portului Constanţa.

Nici în 1917 situaţia nu s-a îmbunătăţit. Se ştie că trupele germane atacau mereu în sectoarele apărate de trupe ruse, ceea ce impunea intervenţia diviziilor româneşti şi, implicit, o alungire periculoasă a frontului. Succesele de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz ar fi fost mult mai importante dacă aliatul ar fi dovedit mai multă combativitate. Revoluţia bolşevică a dat o lovitură de graţie eforturilor armatei române, a fost un cuţit înfipt în spatele aliatului. Trupele ruse au intrat în debandadă şi a fost necesară dezarmarea trupelor zise revoluţionare. Istoria a oferit suficiente exemple despre ceea ce pot să facă militarii lipsiţi de disciplină. Dezarmarea rebelilor şi alungarea unităţilor bolşevice a asigurat o perioadă de 22 de ani de linişte în zona de la vest de Nistru. Ceea ce se construia la est este prea cunoscut pentru a se insista acum şi aici.

A avut armata română o contribuţie importantă în balanţa războiului mondial? Analiza trebuie să se refere la imobilizarea de unităţi inamice, la distrugerea de echipament militar şi consumul de muniţii şi la pierderile în oameni. Numărul germanilor scoşi din luptă pe teritoriul României este greu de calculat, din cauza analizei insuficiente a documentelor de arhivă şi a faptului că în unele sectoare au participat trupe române şi ruse. Nu există decât informaţii punctiforme, la loviturile date unor divizii inamice şi se foloseşte prea mult sintagma clasică a pierderilor grele, însemnate. Există doar soluţia apelării la mormintele aflate pe teritoriul naţional. Chiar după ce au încetat luptele, Tripla Alianţă a păstrat efective importante pe teritoriul României, unităţi care protejau exploatările de petrol şi care nu s-au regăsit pe fronturile fierbinţi în momentele culminante din 1918.

Se mai afirmă că trupele române erau slab instruite şi echipate. Nici comandamentul român n-ar fi excelat în războiul modern. Critica pare adevărată la prima vedere. Nu exista suficient armament, dar să nu uităm că nici trupele ruse nu erau perfect echipate. Nu poţi să ai pretenţii de la un stat mic când un colos se dovedeşte incapabil. Despre pregătirea ofiţerilor români nu se pot spune prea multe. Orice armată are oameni care nu ţin pasul cu modernizările survenite în arta militară şi doar războiul oferă lecţii şi soluţii. Despre pasiunile extraprofesionale nu trebuie să uităm că ele existau în toate oştile şi în toate timpurile. Băutura era un domeniu unde şi aliaţii excelau, dar se pare că se contabilizează doar paharele vecinilor. Armata română a avut mari pierderi. Adevărat, dar ce lecţii au oferit ruşii? În 1914 au fost distruse două armate ruse în zona Prusiei Orientale. Au fost pierdute în cinci zile unităţi cu un efectiv de peste 140.000 de militari şi s-a ratat ocazia înaintării spre Berlin. Capturarea teritoriului agricol din est ar fi dus la capitularea Germaniei prin înfometare. După Tannenberg a urmat dezastrul de la Lacurile Mazuriene cu 110.000 de militari piederi (Mircea N. Popa, *Primul război mondial*, p. 191). Cifrele impresionează, dar totul a plecat de la rivalitatea dintre comandanţii celor două armate ruse şi de la trimiterea în clar a mesajului că nu mai există muniţii. Germanii au crezut că iniţial este vorba de o cursă, dar au atacat corect şi au obţinut două succese nesperate. Erorile se plătesc foarte scump în vreme de război. Comandanţii ruşi au reuşit performanţa unică să piardă peste 1.200.000 de militari (*Ibidem*, p. 193), adică mai mulţi decât a mobilizat România (*Ibidem*, p. 469). Rusia a mobilizat 15 milioane de luptători, dar rezultatele n-au fost decisive. Incapacitatea comandanţilor şi meschinele interese strategice (nesprijinirea trupelor anglo-franceze debarcate la Gallipoli în 1915) au dus în cele din urmă la plictisirea soldaţilor şi ideile bolşevice au prins rădăcini adânci. A rezultat un mic război civil mai sângeros chiar decât marele război european prin cruzimile beligeranţilor asupra civililor.

Contribuţia aliatului rus la dezastrul românesc din 1916 a fost foarte mare, se poate spune chiar decisivă. Există un martor mai presus de orice bănuială de părtinire, care ar fi fost dornic să se menţină aceeaşi linie a comandanţilor ţarişti. Autorul rândurilor de mai jos a fost un apreciat militar german, bun profesionist şi participant la conflagraţia mondială în posturi importante. Intrarea României în conflict împotriva Austro-Ungariei i-a adus o grijă în plus: să înfrângă noul inamic cu ceea ce putea să adune prin subţierea propriilor linii. Militarul german are un nume

foarte cunoscut: **Erich Ludendorff**. Acesta a criticat planul de campanie al militarilor ruşi. Ruşii acţionează, de asemenea, fără logică; ei preferă să atace în Carpaţi decât să lovească prin Moldova în flancul nostru descoperit (Ludendorff, ***Souvenirs de guerre***, vol. I, Payot, Paris, 1921, p. 308). Ocazia favorabilă a fost ratată. Trupele ruse ar fi putut să amplifice loviturile date împotriva forţelor austro-ungare ce pierduseră deja linia Carpaţilor. Ajutoarele germane s-ar fi găsit într-o situaţie extrem de dificilă în centrul Transilvaniei şi, mai mult ca sigur, ar fi trebuit să se retragă în Munţii Apuseni, ultimul bastion în drumul spre vulnerabila pustă maghiară. Nici lovitura rapidă spre Bulgaria nu era mai puţin periculoasă, statul balcanic fiind cel mai slab aliat al Berlinului. Lipsa de iniţiativă a comandamentului rus a dus la pierderile grele ale armatei române şi la crudul război de tranşee din 1917. Generalul Ludendorff a fost sincer mirat de pasivitatea ruşilor în 1916. **Ruşii n-au intervenit serios în luptele care s-au dat până atunci. O avangardă rusă, împinsă la 5 decembrie la sud de Bucureşti, era fără importanţă. N-am înţeles de ce i-au lăsat pe români singuri pentru a fi înfrânţi, când puteau să ajungă în Muntenia. Victoria ne-a fost permisă numai prin acest fapt** (***Ibidem***, p. 328). Ludendorff chiar considera că, după obţinerea victoriei împotriva României, armatele germane se aflau într-o situaţie mai dificilă, deoarece frontul era mult alungit (***Ibidem***, p. 331).

Partea referitoare la relaţiile din perioada interbelică şi Al Doilea Război Mondial păstrează stilul pur tradiţional impus de istoriografia rusă. Nu se manifestă niciun efort de gândire, de spargere a tiparelor. Se scrie despre regimul dur instaurat de autorităţile de la Bucureşti în teritoriul ocupat al Basarabiei. Toate teritoriile unite cu România în 1918 au fost ocupate, adică se menţine veche teză a statului român imperialist. Oare teritoriile zise ruseşti cum au fost unite de-a lungul timpului? A întrebat cineva populaţia din zonele respective sau s-a apelat la argumentul suprem al regilor, tunul? Nu mai discutăm acum despre natura regimului românesc din Basarabia. Oare ce era dincolo de Nistru? Era oare raiul? Nici astăzi nu se ştie câţi oameni au dispărut în lagărele staliniste, dar se poate discuta de zeci de milioane de nefericiţi şi morţi. Şi creatorii Infernului aveau de unde să se inspire.

Autoarea mai face şi o altă confuzie. Se scrie la un moment dat că aliaţii Germaniei ridicau pretenţii teritoriale asupra URSS la sfârşitul anului 1939 şi în prima parte a lui 1940. România nu era aliatul Berlinului şi avea garanţii anglo-franceze tocmai împotriva unei agresiuni germane. În mod paradoxal, se poate spune, fără posibilitatea de a greşi, că Moscova era aliatul Berlinului prin celebrul Pact Molotov-Ribbentrop. Livrările de materiale strategice către Berlin şi de armament către Uniunca Sovietică întăresc afirmaţia de mai sus. Prietenia Stalin-Hitler părea de nezdruncinat şi dictatorul german i-a oferit aliatului roşu planurile cuirasatului *Bismarck*, mândria flotei germane.

Nu trebuie să surprindă referirile la concentrarea de trupe româneşti în Basarabia şi Bucovina, la provocările de la graniţa comună şi la teroarea declanşată de ocupanţii români. Totul se încheie cu bucuria populaţiei locale când a scăpat de ocupantul român. Astăzi se ştie că trupele Armatei Roşii şi cele ale NKVD-ului eliberau bine sufletele din trupuri. Drama celor peste 14.000 de polonezi ucişi la Katun demonstrează cât de închistaţi au rămas cercetătorii ruşi în minciunile propagandei comuniste. Basarabia şi Bucovina au pierdut între zeci de mii şi 250.000 de oameni, ucişi sau deportaţi pentru că erau români sau proprietari. Unii specialişti ruşi au început să înţeleagă dezastrul făcut de politica stalinistă în Europa şi în lume, dar mentalităţile se schimbă greu dacă beneficiezi de titluri înalte şi avantaje materiale.

Amintirea vie a tatălui meu

Barbu A. CĂLINESCU, Cambridge, Anglia

L-am pierdut tocmai atunci când un tânăr elev are nevoia cea mai mare de sfaturile şi îndrumările părinţilor lui. Studiile mele în clasa a V-a a Liceului "Lazăr" din Bucureşti au fost întrerupte şi m-au găsit singur în Anglia, unicul copil al familiei Călinescu. Am revăzut-o din nou pe mama mea, la Bucureşti, după 29 de ani, şi de atunci m-am reîntors aproape în fiecare an în ţara mea natală. Din momentul plecării mele din România, fiecare zi a însemnat o luptă din ce în ce mai grea, căci pierdusem totuşi am fost nevoit să-mi clădesc aici o viaţă nouă, singur şi din nimic. Dar un lucru nu a putut să îmi ia ambele extreme politice: "Testamentul tatălui meu". Aceasta a fost steaua pe care am urmat-o în drumul vieţii, lucrul ce m-a legat aşa de strâns de poporul din care m-am născut şi mi-a dat curajul de a înfrunta toate greutăţile – şi au fost multe. Cuvintele tatălui meu m-au făcut să apreciez conduita dreaptă, munca cinstită şi valoarea modestiei în viaţă. Simplele cuvinte din acest testament m-au ajutat ca din copil să devin om şi am simţit mereu că îl aveam pe tatăl meu lângă mine. Regretul pe care îl am este că nu am putut urma cariera dorită de părintele meu, de fapt şi de mine, şi asta numai din cauza vitregiei vremurilor în care am fost târât fără voinţa mea.

În schimb, am avut norocul să locuiesc în Anglia, o ţară care mi-a dat lecţia democraţiei şi unde am continuat studiile şi apoi o muncă de 40 de ani ca arhitect.

Au trecut 52 de ani de când am sosit în Anglia, dar în sufletul meu nu am părăsit niciodată România şi de fapt nu se putea altfel, numele pe care mi l-a lăsat tatăl meu. În această perioadă am dorit şi luptat pentru ca numele Armand Călinescu să apară pe locul ce-l merită în ţara pentru care şi-a dat viaţa. De-a lungul anilor, unii istorici şi revista "Magazin istoric" au luptat pentru a face cunoscut poporului român adevărul istoric al acestui neam.

După perioada lungă de grea suferinţă, care a redus nivelul de viaţă al poporului şi al unei ţări aşa de bogate ca România, acum se merge spre drumul libertăţii şi al democraţiei, al reulării locului tradiţional lângă ţările europene. Deja, după decembrie 1989, mi-a fost clar că pe drumul nou pe care îl urmează astăzi ţara, sunt şi se vor ivi mari dificultăţi, lucru atât de aşteptat pentru o aşa schimbare mare. Vizitele repetate pe care le-am făcut de atunci mi-au confirmat acest lucru. De fapt, aceste probleme nu se ivesc numai în România. Ca şi în trecut, viitorul ţării este în mâna tineretului. Eu am păstrat întotdeauna speranţa în viitorul ţării şi deci în tineretul României. Din paginile următoare iese în evidenţă că tatăl meu a avut mereu sentimente speciale de dragoste pentru acest tineret.

Pentru generaţia de azi şi de mâine, m-am hotărât să deschid arhivele familiei şi să public o mică parte cuprinzând o serie de momente de epocă despre tatăl meu. Este o datorie faţă de tineretul acestei ţări, a mea şi a lor, să poată şti cine a fost Armand Călinescu. Până la apariţia unei lucrări de analiză a vieţii şi activităţii sale, am socotit necesar să scot la iveală documente care vorbesc despre faptele sale, despre felul cum l-au cunoscut cei din ţară şi cei de peste hotare pe Armand Călinescu. Aceste pagini apar fără niciun comentariu, căci după cum reiese din ele, întreaga naţiune a vorbit din toate colţurile ţării, toate straturile sociale, toate categoriile profesionale, oameni de toate vârstele.

În 1939, un român, care a depus o muncă neîncetată, cu mare energie şi entuziasm, şi-a dat viaţa, ba mai mult, şi-a sacrificat chiar şi familia sa, pentru dragostea lui fierbinte de patrie.

Azi, tineretul are prilejul prin munca sa, atât de necesară, şi cu aceeaşi energie şi entuziasm, să reconstituie România pentru generaţiile viitoare.

Desigur că o vor face şi astfel vor arăta devotamentul lor pentru istorie.

Doresc din tot sufletul să se audă peste hotare: "Vom reuşi, căci suntem români!"

Ianuarie 1992

Primele avioane americane pe cerul României

Ionel-Claudiu DUMITRESCU

Cei mai mulți istorici au crezut că prima apariție a avioanelor americane pe cerul României în Al Doilea Război Mondial a avut loc în iunie 1942. Acțiunea asupra rezervoarelor de petrol de la Ploiești a fost un eșec prin pierderile suferite, dar demonstra forța militară a americanilor. Multă vreme raidul a fost trecut sub tăcere pentru a acoperi greșelile de planificare.

Realitatea războiului a fost însă mult mai complexă. Uniunea Sovietică s-a bucurat de multă trecere pe lângă conducătorii Marii Britanii și ai Statelor Unite. S-a putut achiziționa astfel armament modern în cantități apreciabile. Din Anglia a sosit bombardierul "Bristol Blenheim" care a fost folosit încă din primele zile ale războiului și de multe ori vopsit în culorile românești pentru a semăna panica și confuzia. Ajutorul american a pornit cu mult înainte de iulie 1941 și s-au livrat avioane de vânătoare și de bombardament.

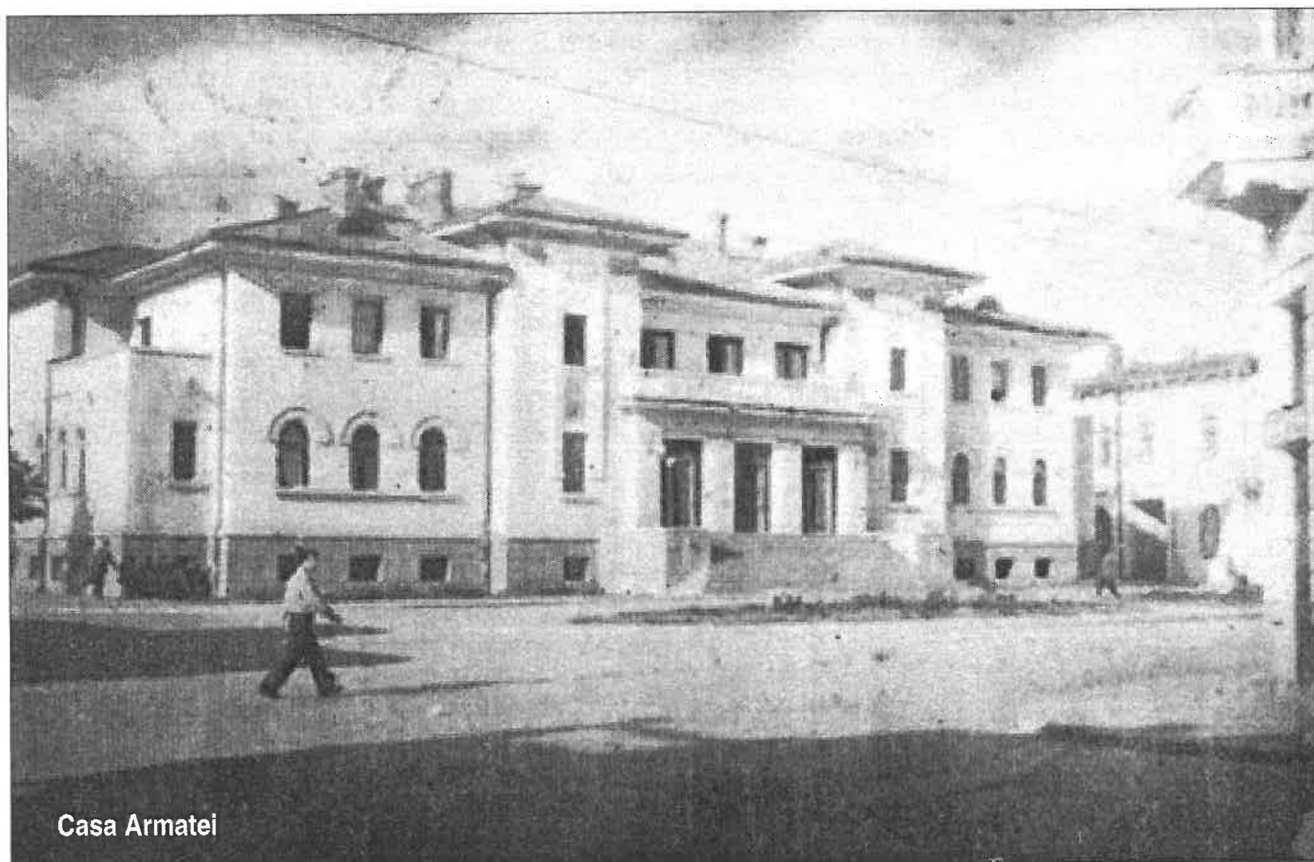
Au apărut pe cerul României aparate de tipul «Martin» B10/B12, bimotoare și cu un echipaj format din patru-cinci oameni. A fost considerat un bombardier ușor, pentru că avea o greutate maximă de 7.439 kg și putea să transporte cel mult 1.023 kg de bombe. Și armamentul defensiv (trei mitraliere de 7,7 mm) pare insuficient astăzi. Cele două motoare de 775 CP fiecare îi asigurau totuși o viteză maximă de 343 km/h la 6.000 de metri. Mulți istorici militari îl pot considera perimat în comparație cu parcul aeronautic românesc.

Avioanele «Potez 63» erau tot bimotoare, dar transportau doar 400 kg bombe. Eficiența lor în sprijinirea trupelor a fost remarcabilă în condițiile derutei totale din aviația inamică. Nici «Bristol Blenheim» nu se remarca prin capacitatea de încărcare (500 kg). Armamentul defensiv se reducea doar la mitraliere ușoare (două piese). Aparatele «Bloch 210» erau atât de lente, încât nici nu mai merită să fie amintite. Locul lor era de mult într-un muzeu. Doar «Savoia Marchetti» 79 și «Heinkel» He 111 depășeau în performanțe avionul din înzestrarea sovieticilor, dar erau într-un număr insuficient pentru necesitățile frontului.

Un bombardier «Marius» a căzut în apropiere de localitatea Trănari (județul Buzău) în noaptea de 13-14 august 1941. Au fost găsite patru mitraliere în aparatul carbonizat, dar trei erau în stare de funcționare.

Aparatul n-a putut să-și lanseze bombele și acestea au explodat în incendiu.

Existența avioanelor «Martin» demonstrează colaborarea americano-sovietică în domeniul militar cu mult înainte de agresiunea germană și implicit o serioasă vină pentru extinderea regimului stalinist în Europa. Livrările de materiale strategice au fost îndreptate și spre Germania și Japonia. Banii nu au miros, dar provoacă suferință.

Casa Armatei

Folclor, folcloriști, asociația lor

Prof. Constantin CÂRSTOIU

Era vineri, 11 mai 1973. La Priboieni, pe Cârcinov, 64 de iubitori ai creației artistice populare se întâlneau spre a pune la cale o formă organizatorică pentru cercetarea-culegerea tradiției vrednice durate în secole pe aceste minunate pământuri unde au trăit și luptat întemeietorii de Neam românesc: **Asociația folcloriștilor argeșeni**. Prof. univ. dr. Gheorghe Vrabie, cadru didactic la Institutul Pedagogic din Pitești, a propus cu noul organism spiritual să poarte numele învățătorului și folcloristului **Constantin Rădulescu-Codin**, un intelectual de faimă al Muscelului și Argeșului, originar din Zgripcești-Beleți-Negrești. Universitarului îi stăteau în ajutor pentru alegerea la care făceam referire mai sus poetul Toma Biolan și prof. Costin Alexandrescu, peste patru decenii director al Centrului Județean Argeș pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale (numit, de-a lungul existenței sale, pe rând: Casa Creației, Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă, Centrul Creației Populare). Izvoditorul de versuri prezenta celor prezenți un proiect de statut al Asociației. Adunarea îi alegea pe Gheorghe Vrabie președinte, iar pe cel care semnează aceste rânduri și pe valorosul publicist Ion Cruceană – vicepreședinți. În comitetul de conducere: Dumitru Anghel, Ion Catana, Traian Ciuculescu, Ion Mihai Ghinescu, Ion Ilinescu, Moise Mitulescu, Ion Nania, Constantin Stancu și Victor Zaharescu, iar membri de onoare: învățătorii pensionari Dumitru Udrescu, Alexandru Ciucă, precum și pr. Ioan I. Răuțescu.

La manifestare participa și Ghizela Sulițeanu, cercetător principal, muzicolog la Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu" – București. Era vremea când se înființau societățile culturale pentru cercetarea, tezaurizarea, transmiterea și valorificarea bunurilor spirituale, ca un reviriment în acest domeniu – la sate și în orașe, după modelul perioadei interbelice; numai că, politizat excesiv, plin de festivism și formalism, făcut „la comandă", procedeul-episod a fost subțiat până la dispariție, în ciuda precizărilor din adresa nr. 397/23 septembrie 1972, a forurilor în drept, către sfaturile populare, școli, cămine culturale, pentru „depistarea iubitorilor de folclor".

Început, drumul plin de realizări al Asociației avea să fie continuat pe linia succeselor durabile. Fiindcă la 27 ianuarie 1974, organiza un prim simpozion cu tema „Datini și obiceiuri folclorice din Argeș". Prezentau lucrări de reală valoare Dumitru Udrescu, Leonte Socaciu, Dumitru Anghel, Costin Alexandrescu, Ion și Paul Ioan Cruceană, Mircea Rădescu, Adriana Rujan, Mircea Gâlcă, Moise Mitulescu. Întâlnirea din 14 decembrie 1975 s-a desfășurat în aceeași localitate unde avusese loc „botezul" Asociației. Prilej pentru discuții pline de substanță, la împlinirea unui secol de la nașterea lui Constantin Rădulescu-Codin, al cărui nume îl poartă cu demnitate Asociația. Peste puțină vreme (la 10-11-aprilie 1976), era programată o nouă întâlnire în plen a folcloriștilor argeșeni, găzduită generos de Palatul Culturii din Pitești.

La 28 octombrie 1978 este cooptat în Comitetul de conducere coregraful Dorin Oancea – întâlnirea era organizată, în Pitești, orașul găzduindu-le și pe următoarele trei: la 24 februarie și 13 aprilie 1980 (erau aleși, așijderea, Elisabeta Enescu și Dimitrie Al. Nanu). Veneau la rând reuniunile asemenea care se desfășurau la 19 iunie 1983 (Pitești), respectiv, 5 iunie 1987 (la Priboieni), când se remarca în plan organizatoric învățătorul Ion Mihăilă, originar din sat.

Merită a fi subliniată implicarea organismului care își începea existența la 11 mai 1973 în organizarea unor spectacole-model care au creat spectatorilor o impresie deosebită la Mioarele, Vlădești, Corbi, Corbșori, Cepari, Bălilești, Domnești, Pietroșani, Brăduleț, Rucăr, Dragoslavele; fără asemenea „ieșiri" în fața publicului, mișcarea spirituală a localităților invocate în aceste rânduri ar fi putut părea săracă, mai săracă.

Lect. univ. dr. **Sorin Mazilescu**, director al Centrului Județean Argeș pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, prof. univ. dr. **Nicolae Constantinescu** și conf. univ. dr. **Adriana Rujan**, președinta Asociației Folcloriștilor Argeșeni „Constantin Rădulescu-Codin".

O vreme s-a încercat obținerea statutului juridic pentru Asociația folcloriștilor argeșeni „Constantin Rădulescu-Codin" (la 16 martie 1991 și 20 martie 1992), dar s-a revenit la forma veche, „fără cotizare".

În perioada 1990-1994, au fost întreprinse cercetări („Dimensiunea spirituală a obiceiurilor de iarnă în 1988"), care, peste un deceniu, au stat la baza volumului „Colinde și obiceiuri de iarnă din Argeș-Muscel", coordonat de Adriana Rujan și Costin Alexandrescu.

Anual, folcloriștii s-au întâlnit în două rânduri: mai întâi, primăvara, să discute

chestiuni care privesc bunul mers al Asociației, activitatea și realizările din ultimele 12 luni, propunerile pentru anul în curs, măsurile care să le garanteze îndeplinirea, dar și vara, la sesiunile de comunicări științifice. Menționăm că lucrările susținute sunt strânse în *Caiete folclorice Argeș*, colecție ajunsă la nr. XI-XII (se află în pregătire încă un volum). Temele sesiunilor de comunicări științifice deschise autorilor din țara întreagă s-au institulat:

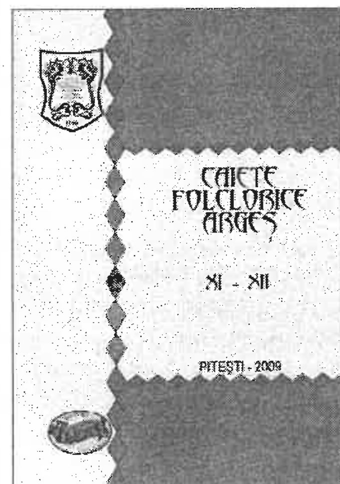
- *Constantin Rădulescu-Codin – folclorist argeșean de valoare națională;*
- *Cultura populară argeșeană, în contextul culturii românești;*
- *Munca – izvor de bunăstare, oglindită în folclorul obiceiurilor de peste an;*
- *Folclorul ceremonial – forme și semnificații;*
- *Contexte ale folclorului ceremonial – tradiție și actualitate;*
- *Satul românesc – astăzi;*
- *Folclorul obiceiurilor de peste an;*
- *Folclorul pastoral – astăzi;*
- *Obiceiurile agrare și prezența lor în contemporaneitate;*
- *Obiectul etnografic – terminologie, semnificație, funcționalitate;*
- *Amintiri și povestiri de război;*
- *Legenda, în actualitate;*
- *Folclorul, în monografiile sătești – retrospectivă și perspectivă;*
- *Cercetarea multidisciplinară a culturii tradiționale. Rolul centrelor creației populare;*
- *Valori cognitive și valori normative în credințe și superstiții;*
- *Basmul și fenomenul povestitului;*
- *Obiceiuri tradiționale de ieri și de azi;*
- *Ceremonialul existențial – restructurări diacronice.*

Asociația îi sărbătorea pe compozitorul-dirjor Ion Grecu, la opt decenii de viață (evenimentul avea loc în 2-3 martie 2003), respectiv pe Moise Mitulescu, la momentul împlinirii a 70 de ani.

Din 27 martie 2004 au început cursurile manageriale pentru directorii căminelor culturale din județ, pedalându-se pe relansarea mișcării de profil în contextul realității, al exigențelor actuale, pe o colaborare superioară cu mass-media.

Consemnăm, la capitolul organizatoric, alegerea ca vicepreședinte a lect. univ. dr. Ionuț-Adrian Sămărescu, iar ca secretar, a lect. univ. dr. Sorin Mazilescu, astăzi director al Centrului Județean Argeș pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, unde avem sediul (actualmente, în curtea Colegiului Național Liceal „Ion C. Brătianu") și de la care am primit mereu ajutor prompt, și material.

Se cuvine să insistăm asupra întâlnirii de lucru din martie a.c. Folcloriștii participanți făceau propunerea de a fi schimbate statutul și numele organismului căruia să-i zicem *fundație*. Au fost discutate și alte aspecte care îi privesc pe folcloriști. Fosta președintă – conf. univ. dr. Adriana Rujan – a cerut eliberarea din funcție, în locul dânsei fiind ales lect. univ. dr. Ionuț-Adrian Sămărescu.

Din 2005 ne ocupăm și cu editarea monografiilor sătești, precum cele de la Corbi, Vlădești (satul, școala), Corbșori, Cosești, Stâlpeni, respectiv, a orașului Mioveni.

Sintetizând, Asociația folcloriștilor argeșeni „Constantin Rădulescu-Codin" și-a înscris printre izbutite: ieșiri pe teren, pentru culegerea unor bunuri tradiționale; tipărirea unor lucrări de specialitate (îndeosebi „Caiete folclorice Argeș", „Buletin Informativ al Centrului Județean Argeș pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale"); implicarea efectivă în organizarea și desfășurarea celei mai cunoscute manifestări argeșene: „Florile dalbe – Festivalul obiceiurilor de Crăciun, Anul Nou și Bobotează" (26 de ediții până acum); participarea efectivă la numeroase festivaluri, sărbători și acțiuni precum „Cântecele Argeșului" (festival pentru grupuri vocale și instrumentale, rapsozi), „Gheorghe Popescu-Județ" (întrecere dedicată formațiilor coregrafice de copii și tineri); „Rapsodia păstorească", la Corbi, pe Râul Doamnei (s-au desfășurat până acum 39 de întâlniri); „Sârba la Berevoești"; „Brâul de la Boteni"; „Hora satului ca la Bârla"; „Întrecerea călușarilor din Argeș"; Festivalul Internațional de Folclor „Carpați" (ajuns la ediția nr. 26); spectacole ale formațiilor folclorice profesioniste ale C.J.C.P.C.T. Argeș (Ansamblul folcloric *Dorul* și Orchestra *Doina Argeșului*); sesiunile de comunicări științifice pe teme de folclor; „Sărbătorile Argeșului și Muscelului" (până în prezent, au avut loc trei asemenea ediții anuale); activitatea Editurii „Alean"; colaborarea excelentă cu mass-media (ziare, reviste, radio, TV – unele din Câmpulung, Curtea de Argeș, Domnești, Mioveni, Bălilești etc); participarea la întâlniri de specialitate organizate în Capitală și la Constanța, Focșani, Giurgiu, Slatina-Olt, Călărași, Brașov, Râmnicu Vâlcea, Sibiu etc.; omagierea folcloriștilor care nu se mai află printre noi: Angela Bădescu, Toma Biolan, Ion Catana, Ion Catrinu, Ion Chelcea, Gheorghe și Ion Cruceană, Constantin Diaconu, Maria Dudu, Ion Mihai Ghinescu, Dorel Manea, Ion Moise, Dimitrie Al. Nanu, Ion Nania, Constantin Pârcălabu, Ion Polexe, Ion N. Radu, Mircea Rădescu, Leonte Socaciu, Dumitru Vlădescu, Gheorghe Vrabie – foști membri fondatori sau colaboratori ai Asociației folcloriștilor argeșeni „Constantin Rădulescu-Codin", organism care își poartă cu demnitate cel de-al 37-lea trandafir al existenței falnice.

La mulți ani!

Foto: Sorin-Dănuț RADU

PITEȘTI - Scurt istoric

Prof. Gabriel MIELCESCU

Municipiul Pitești, reședința județului Argeș, este situat în partea central-sudică a României, între Carpații Meridionali și Dunăre, în nord-vestul Munteniei, la confluența Râului Argeș cu Râul Doamnei, în punctul de intersecție al paralelei 44°51'30" longitudine estică, la distanță relativ egală față de Polul Nord și Ecuator, paralela 45 trecând prin comuna Merișani, la 20 km nord de Pitești.[1]

Altitudinea este cuuprinsă între 252 m la nivelul albiei minore a Argeșului, în sud, și 356 m în cartierul Trivale, la vest. La nord-vest de terasa Trivale – Papucești se află cota 373 m, iar la est de Valea Mare-Podgoria se află cota 406 m.

În sectorul vest-sud-vest al satului Mica, aparținând comunei suburbane Bascov, se găsește cota 439 m.

Important centru economic, politic, social și cultural al României, municipiul Pitești este situat într-o zonă naturală complexă, favorabilă vieții și activității umane. Locuitorii așezării s-au format și dezvoltat la întretăierea unor vechi drumuri comerciale și căi de comunicație care asigurau multiple și permanente legături între câmpie, deal și munte, între estul și vestul Țării Românești, între aceasta și Transilvania, prin culoarul Rucăr – Bran și defileul Oltului, între nordul și sudul Dunării, între Europa Centrală și Peninsula Balcanică.

Vatra orașului s-a conturat și apoi s-a extins în zona din dreapta Râului Argeș, pe terasele și pantele vestice și pe terenuri de luncă. Amplasarea localității pe terasele și malurile Argeșului conferă Piteștiului o notă specifică, o anumită personalitate și un pitoresc deosebit.

Istoria municipiului Pitești se caracterizează în primul rând prin permanenta continuitate de viață, muncă și activitate a colectivităților umane de aici, pe parcursul tuturor epocilor istorice.

Descoperirile arheologice efectuate pe teritoriul Piteștiului și în împrejurimi dovedesc popularea acestei zone încă din primele perioade ale comunei primitive, deci putem face afirmația că istoria în acest spațiu a început odată cu apariția omului în aceste locuri.

Descoperirea în acest perimetru a unora dintre cele mai vechi și rudimentare unelte de piatră din România și chiar din Europa reprezintă confirmarea faptului că în spațiul geografic al Piteștiului s-a desfășurat, încă din primele faze ale paleoliticului inferior, complexul și îndelungatul proces al antropogenezei, proces prin care oamenii s-au desprins din rândul animalelor, făurindu-și o comunitate socioeconomică distinctă.

Asupra originii toponimului Pitești au fost emise de-a lungul vremii teorii diferite. Nicolae Iorga și C. C. Giurescu au lansat ideea că denumirea Pitești derivă din antroponimele Pitu ori Pitea, un străvechi stăpânitor al acestor locuri, în feudalismul timpuriu.[2]

Este știut faptul că numeroase sate, comune sau orașe din țara noastră s-au format pe baza unor antroponime sau paronime; însă în Pitești și în zona argeșeană nu a circulat legenda că un strămoș Pitu sau Pitea să fi întemeiat așezarea care să-i poarte numele.

Mai plauzibilă ar fi teoria privind situarea Piteștilor pe terasele, colinele și văile de pe versantul estic al Platformei Cotmeana și în lunca Argeșului, într-o regiune acoperită cu păduri seculare și zăvoaie, care să fi generat toponimul Pitești, de la „pitit, ascuns, ferit".

Radicalul „pit" de la Pitești, ca și „arg" de la Argeș, este străvechi, poate de origine indo-europeană și a fost transmis prin filiera traco-geto-dacă până în zilele noastre. Sufixul „ești" este tipic românesc, iar vechimea sa se pierde în negura vremurilor.[3]

În documentele interne, varianta „Pitești" este cea mai veche și s-a impus ca termen de largă circulație de-a lungul veacurilor.

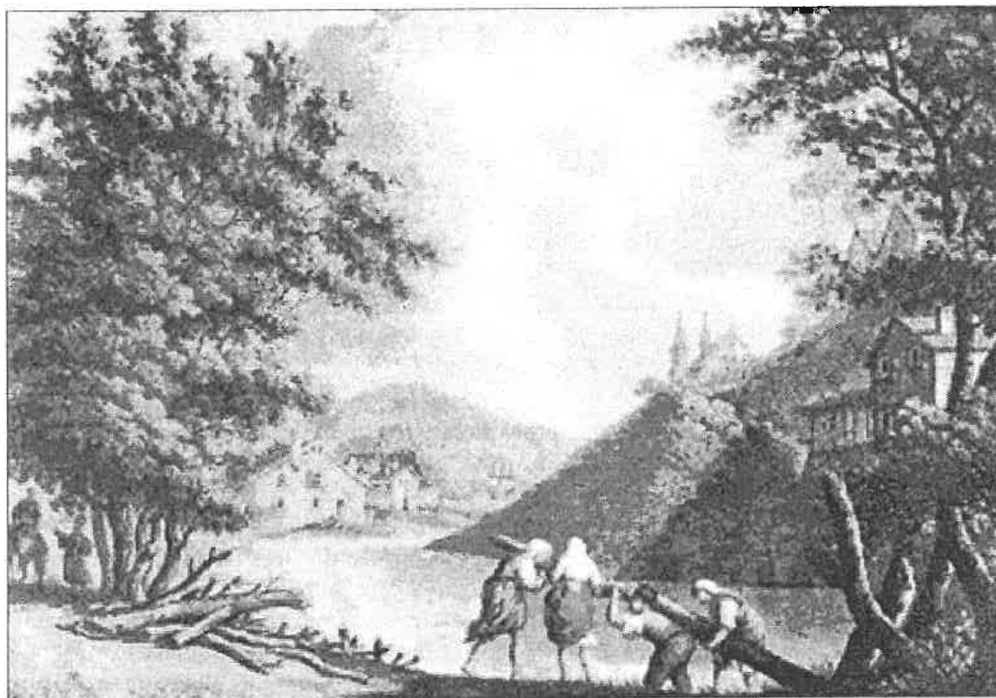
Apariția așezării medievale Pitești a fost rezultatul dezvoltării și cristalizării relațiilor de tip feudal, iar asupra evoluției istorice a așezării și-a pus amprenta existența voievodatului lui Seneslau din care făcea parte, probabil, și teritoriul actual al Piteștilor.[4]

Cei mai mulți cercetători afirmă că Piteștiul a fost inițial sat, apoi târg, iar mai târziu s-a transformat în oraș, argumentând că prin aceleași faze au trecut și alte așezări din țara noastră care au devenit orașe. În opera sa fundamentală despre istoria românilor, Nicolae Iorga arată: „Ca să se ajungă la Câmpulung, cine vrea să se coboare la satul Pitului, de unde Piteștii care, fiind la răscruce, a devenit mai târziu un târg și la urmă oraș...".[5]

Pe baza cronicilor medievale interne, a tradițiilor și legendelor, s-au emis diferite ipoteze cu privire la întemeierea așezării medievale Pitești. Legenda întemeierii așezării de către Negru-Vodă a fost inclusă în diferite scrieri din secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Existența Piteștilor este atestată documentar prin actul emis de Mircea cel Bătrân, la 20 mai 1388, care dăruia ctitoriei sale, mănăstirea Cozia, o moară în hotarul Piteștiului: „Io Mircea mare voievod și domn a toată Ungro-Vlahia... a binevoit domnia mea să ridic din temelie o mănăstire... la locul numit Călimănești pe Olt... A dăruit și domnia mea câte sunt de nevoie călugărilor ce trăiesc în acest locaș pentru hrană și îmbrăcăminte..., am mai dăruit și o moară în hotarul Piteștilor[6].

Dacă admitem însă un fenomen caracteristic tuturor așezărilor medievale, se poate afirma că vechimea Piteștilor este cu mult mare decât anul primei atestări documentare. Se poate spune că Pitești este unul dintre cele mai vechi târguri ale Țării Românești, după Severin – 1233, Câmpulung – 1300, Curtea de Argeș – 1330-1336, Slatina – 1368, Roșiori – 1385.

Așezată pe terasa centrului civic și pe luncă, vatra Piteștiului cuprindea diferite clădiri, curți, grădini și străzi, terenuri virane, așezate în jurul bisericii domnești „Sf. Gheorghe".

Hotarul Piteştiului era format din terenuri situate în afara vetrei: ogoare cu cereale şi legume, plantaţii de vii şi livezi, izlazul comunal, fâneţe, mori, iazuri, prisăci, case şi construcţii risipite.[7]

Ocolul oraşului era exterior hotarului şi era alcătuit din sate şi cătune, aflate în subordinea dregătorilor domneşti din Piteşti.[8]

Se poate afirma că hotarul şi ocolul Piteştiului au avut o suprafaţă considerabilă, situaţie care a înlesnit dezvoltarea economică şi socială a zonei.

Aşezarea geografică favorabilă schimburilor comerciale, dezvoltarea meşteşugurilor şi a agriculturii, creşterea numărului populaţiei, atenţia acordată de unii domnitori au contribuit la transformarea Piteştiului din sat în târg şi apoi în oraş în epoca medievală. În această perioadă, Piteştiul a fost unul dintre cele mai active centre de comerţ din Ţara Românească, aflându-se în angrenajul schimburilor de produse care se făceau între zonele de câmpie, deal şi munte, între locuitorii aşezărilor din judeţele Argeş, Muscel, Olt, Teleorman, Dâmboviţa, Vâlcea şi chiar judeţe mai îndepărtate.

Viaţa economică a aşezării este reflectată de o mulţime de documente care se referă la morile construite pe râul Argeş şi apoi o moară sistematică, la fabricile de lumânări şi săpun, de rachiu şi bere, la cărămidării şi tăbăcării, la atelierul de ţesătorie şi broderii naţionale, la fabrici de butoaie, ateliere de turnat fontă, de poduri metalice pentru calea ferată, la stabilimente comerciale, la târguri şi expoziţii comerciale, agroindustriale etc. La sfârşitul secolului al XIX-lea erau în Piteşti 353 de meseriaşi specializaţi în 66 de meserii[9], situând oraşul pe un loc fruntaş, lăsând mult în urmă fostele capitale ale Ţării Româneşti – Curtea de Argeş, Câmpulung, Târgovişte.

Aria oraşului s-a mărit treptat, în funcţie de dezvoltarea economică şi de evoluţia demografică.

Pentru secolul al XIX-lea şi pentru cele anterioare, întinderea localităţii nu poate fi stabilită cu exactitate, deoarece lipsesc datele certe.

Pentru începutul sec. al XIX-lea, beneficiem de recensământul din 1912, care stabileşte suprafaţa Piteştiului la 519 ha şi 5.950 mp şi numărul locuitorilor la 19.772.[10]

În primii ani ai secolului al XX-lea, odată cu dezvoltarea mai accentuată a economiei româneşti, şi oraşul Piteşti s-a înscris pe orbita economică a României, în special în cadrul industriei uşoare şi alimentare, precum şi în alte ramuri prelucrătoare.

Note

1 G.I. Lahovari, *„Dicţinar geografic al judeţului Argeş"*, Bucureşti, 1988, pp. 121-122.

2 N. Iorga, *Istoria românilor*, III, Bucureşti, 1937, p. 160; C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, partea a II-a, Bucureşti, 1943, p. 442.

3 Sextil Puşcariu, *Limba Română*, vol. I, Bucureşti, 1940, p. 339; Al. Graur, *Nume de locuri*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972, pp. 70-71.

4 N. Constantinescu, *Curtea de Argeş (1200-1400). Asupra începuturilor Ţării Româneşti*, Editura Academiei, Bucureşti, 1984, p. 28 şi urm.

5 N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. III, p. 160.

6 Arhivele Statului, Bucureşti, *Condica Mănăstirii Cozia*, nr. 712.

7 D.R.H.B., I, 1966, pp. 25-28 (doc.9).

8 Ibidem, doc. 56.

9 Teodor Mavrodin, *O condică necunoscută a patentarilor piteşteni*, în Studii şi comunicări, vol. V, 1980, Piteşti.

10 *Dicţionarul statistic al României*, I, Bucureşti, 1914, p. VIII.

Cuprins:

editorial

- Jean DUMITRAŞCU - Pentru un tratat de istorie a Piteştiului / 2

ab initio

- Elena ŞTEFÂNICĂ - Manifestări oficiale. Atitudinea piteştenilor faţă de ocupaţia străină în secolul al XIX-lea / 3
- Viorica BREBEANU - Forme de exploatare în oraşul Piteşti, 1916-1918 / 5
- Iuliana BURCEA - SCHIMBĂRILE VIEŢII COTIDIENE DATORATE ÎNCEPUTULUI CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL (ianuarie 1940 - iunie 1941) / 7
- Ion ŞTEFAN - Aspecte privind alegerile din 19 noiembrie 1946 în Piteşti / 11

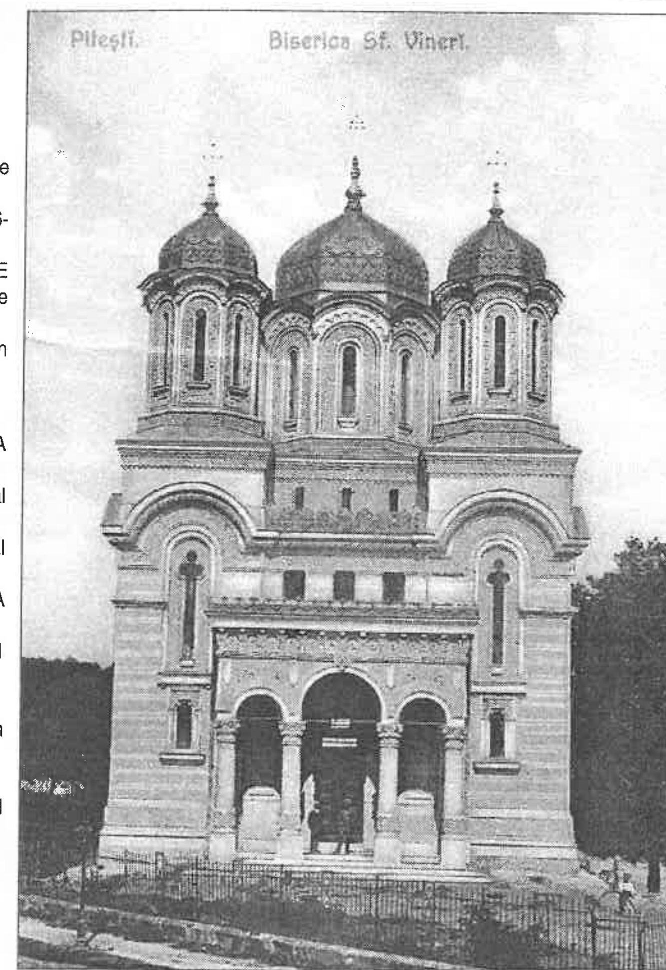
file de istorie

- Nicolae IONESCU - ARMAND CĂLINESCU – O FIGURĂ TRAGICĂ A ISTORIEI ROMÂNIEI / 13
- Ion ŞTEFAN - Armand Călinescu, o victimă a politicii Regelui Carol al II-lea / 15
- Constantin VĂRĂŞCANU - Armand Călinescu, absolvent de seamă al Colegiului Naţional „Ion C. Brătianu", Piteşti / 18
- George UNGUREANU - ARMAND CĂLINESCU ŞI LUNA DE FOC A DIPLOMAŢIEI ROMÂNEŞTI (22 august – 21 septembrie 1939) / 19
- Elena ŞTEFÂNICĂ - ARMAND CĂLINESCU (22 mai 1893 – 21 septembrie 1939) / 21

- Ionel-Claudiu DUMITRESCU - Imaginea falsă a României în istoriografia rusă contemporană / 22
- Barbu A. CĂLINESCU - Amintirea vie a tatălui meu / 25
- Ionel-Claudiu DUMITRESCU - Primele avioane americane pe cerul României / 26
- Constantin CÂRSTOIU - Folclor, folclorişti, asociaţia lor / 27

ab finis

- Gabriel MIELCESCU - Piteşti - scurt istoric / 29

Restituiri Piteşti

Nr. 2(18)/2010

Colectivul de redacţie:
Redactor-şef: prof. Marius CHIVA
Redactori: prof. Ionel Claudiu DUMITRESCU
prof. Marius MOTREANU
Culegere: Ioana NACIU
Corectură: Constantin CÂRSTOIU
Relaţii cu publicul: Carmen SAITA

Consiliul ştiinţific: prof. univ. dr. Ştefan VERGATTI
col. Cornel CARP

Adresa redacţiei:
Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii,
tel. 0248/216348, 219976
fax. 0248/210068

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Revista **Restituiri Piteşti** apare trimestrial sub egida Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti. Publică articole pe teme de istorie universală şi românească, sociologie politică, antropologie socială şi culturală, precum şi documente variate provenind din Arhivele Naţionale ale Statului, Arhivele Militare Române sau arhive personale.

Apare cu sprijinul BRD.

ISSN: 1583-5863
Editor – Centrul Cultural Piteşti
Tiparul executat la S.C. Pământul S.R.L.

Număr ilustrat cu fotografii cu Piteştiul vechi din arhiva Centrului Cultural Piteşti.

Piteștiul de altădată - Piața Episcopiei

